

Universitat
Pompeu Fabra
Barcelona

L'IMPACTE DE L'EDUCACIÓ INTRAMURS EN LA REEDUCACIÓ I REINSERCIÓ SOCIAL DE LES PERSONES PRIVADES DE LLIBERTAT

Estudi de cas del Centre Penitenciari Quatre Camins

Treball Final de Grau (21113)

Doble grau en Criminologia i Polítiques Públiques de Prevenció i Dret

Curs acadèmic 2024 - 2025

Alumna: Georgina Quintana Riquelme

Tutora: Ares Batlle Manonelles

“L’educació és l’arma més poderosa que es pot emprar per canviar el món”

Nelson Mandela

DECLARACIÓ D'AUTORIA I ORIGINALITAT

Jo, Georgina Quintana Riquelme, certifico que el present treball no ha estat presentat per a l'avaluació de cap altra assignatura, ja sigui en part o en la seva totalitat. Certifico també que el seu contingut és original i que en soc l'únic/a autor/a, no incloent cap material anteriorment publicat o escrit per altres persones llevat d'aquells casos indicats al llarg del text.

Georgina Quintana Riquelme,
Granollers, 10 de juny del 2025.

AGRAÏMENTS

En primer lloc, al centre penitenciari Quatre Camins i al Centre de Formació de persones adultes Salvador Dalí. Gràcies per brindar-me l'oportunitat de la realització d'aquest estudi i per la vostra tasca essencial en la lluita per construir un món millor. En especial, a l'Elisenda i a la Montse, còmplices d'una de les experiències més enriquidores que he viscut i viuré mai. Sense la vostra paciència i dedicació, res d'això hauria sigut possible.

En segon lloc, a la meva tutora Ares, per la seva implicació i interès en la meva investigació. La comprensió envers les adversitats que han pogut sorgir i l'orientació rebuda han sigut clau per l'elaboració del Treball de Fi de Grau.

Finalment, a la meva mare, pare, germana i a l'Alex. Tots ells han sigut el meu pilar de suport diari fins i tot, quan els nervis eren a flor de pell. Soc molt afortunada de tenir-vos i aquest treball és un exemple més del vostre acompanyament incondicional. Gràcies de tot cor.

RESUM

L'educació es presenta com un dret universal per tots els individus, entre ells, també els més exclosos de la societat. En el context penitenciari, es manifesta com una eina essencial per la *reeducació* i *reinserció* de les persones privades de llibertat, fent efectiu, per tant, el mandat legislatiu de l'article 25.2. de la Constitució espanyola. D'aquesta manera, el present estudi se centra en analitzar l'impacte de l'educació intramurs en la reeducació i reinserció de les persones privades de llibertat a partir del Centre penitenciari Quatre Camins i el seu Centre de Formació d'adults Salvador Dalí. Per abordar la qüestió, s'han considerat els punts de vista del docent, de l'alumnat i l'observació participant dins d'una lliga de debat en el mateix centre. A partir de la revisió bibliogràfica i coherent amb els objectius preestablerts, es realitzen tres blocs per la realització de l'anàlisi dels resultats:

- (1) *Reeducació*: l'efecte en el desenvolupament relacional, el creixement personal i la socialització;
- (2) *Reinserció*: la influència en la reincidència, l'ocupabilitat i l'estigma;
- (3) *Limitacions*: les institucionals, les de la població penitenciària i del sistema penitenciari.

Paraules clau: educació intramurs, persones privades de llibertat, reeducació, reinserció, centre penitenciari Quatre Camins.

ABSTRACT

Education is presented as a universal right for all individuals, including the most excluded in society. In the prison context, is an essential tool for the *re-education* and *reintegration* of persons deprived of liberty, thus giving effect to the legislative mandate of Article 25.2 of the Spanish Constitution. Therefore, this study focuses on analysing the impact of intramural education on the re-education and reintegration of persons deprived of their liberty based on the Quatre Camins Prison and its Salvador Dalí Adult Learning Centre. In order to address the question, the points of view of the teachers, the students and participant observation were considered within a debate league at the centre itself. Based on the bibliographical review and in line with the pre-established objectives, three blocks are carried out for the analysis of the results: (1) *Re-education*: the effect on relational development, personal growth and socialisation; (2) *Reintegration*: the influence on recidivism, employability and stigma; (3) *Limitations*: institutional and those of the prison population and the prison system.

Keywords: Intramural education, persons deprived of liberty, re-education, reinsertion, Quatre Camins penitentiary centre.

ÍNDEX:

1. INTRODUCCIÓ	2
2. CONTEXT JURÍDIC DEL DRET A L'EDUCACIÓ	3
2.1. L'exercici dels drets en les persones privades de llibertat	3
2.2. El dret a l'educació en l'àmbit penitenciari	4
3. L'EDUCACIÓ COM A EINA DE REEDUCACIÓ I REINSERCIÓ	5
3.1. L'educació reglada en l'àmbit penitenciari català	5
3.2. L'impacte de l'educació intramurs en la reeducació i la reinserció	8
3.2.1. La influència en la reeducació	9
3.2.2. L'efecte en la reinserció	10
3.3. Limitacions i desafiaments	11
4. METODOLOGIA	15
4.1. Disseny, mètode i mostra	16
5. RESULTATS DE L'ESTUDI DE CAS: CFA SALVADOR DALÍ (CP QUATRE CAMINS)	20
6. CONCLUSIONS	37
7. BIBLIOGRAFIA	39
8. ANNEXOS	46

Número de paraules: 9777

ABREVIATURES I SIGLES

CP	Centre penitenciari
TC	Tribunal Constitucional
TS	Tribunal Suprem
RNM	Regles Nelson Mandela
CPPDP	Conjunt de Principis per a la protecció de totes les persones sotmeses a qualsevol forma de detenció o presó
RPE	Regles Penitenciàries Europees
LOGP	Llei Orgànica Penitenciària
RP	Reglament Penitenciari
RPCat	Reglament Penitenciari català (Decret 329/2006)
CE	Constitució espanyola
CFA Salvador Dalí	Centre de Formació de persones adultes Salvador Dalí

1. INTRODUCCIÓ

L'ordenament jurídic espanyol, en l'article 25.2. de la Constitució espanyola (CE), estableix com a imperatiu constitucional que les penes han d'estar orientades cap a la *reeduació* i *reinserció social* de les persones privades de llibertat. Malgrat les múltiples disposicions que fan referència a ambdós conceptes, en cap lloc s'estableix una definició clara (Zapico, 2009). A més, amb freqüència es presenten com conceptes equivalents quan, en realitat, són dos processos intrínsecament relacionats, però amb peculiaritats pròpies (Montero, 2019).

Partint d'aquest punt inicial, es pren de referència *l'educació* com una eina clau pel compliment del mandat legislatiu en qüestió. Per una banda, des d'un punt de vista jurídic al constituir-se com un dret universal¹ i fonamental² en el context espanyol. D'aquesta manera, totes les persones tenen dret a l'educació, incloses les que es troben més excloses i marginades en la societat, com bé són, les persones privades de llibertat. Per l'altra banda, des de la criminologia, ja que l'educació dins dels centres penitenciaris (CP) es presenta com un element clau per la *reeduació* i futura *reinserció* dels individus que hi participen (Albornoz i Severiano, 2024).

L'anàlisi d'aquest treball final de grau gira entorn la següent pregunta d'investigació: *Quin és l'impacte de l'educació intramurs en la reeduació i reinserció de les persones privades de llibertat a partir del Centre penitenciar Quatre Camins?*

L'objectiu principal de la investigació és analitzar la influència de l'educació intramurs en la reeduació i reinserció de les persones privades de llibertat fent un estudi de cas del CP Quatre Camins i el seu Centre de Formació de persones adultes (CFA) Salvador Dalí. Els objectius secundaris són:

1. Descriure la formació impartida en el context penitenciar com a eina de reeduació i reinserció sota una perspectiva criminològica.
2. Explorar en quina mesura els docents i l'alumnat del CP Quatre Camins consideren que el sistema educatiu penitenciar afavoreix la reeduació dels qui hi participen.

¹ Article 26 (Declaració Universal dels Drets Humans), 2 (Conveni Europeu de Drets Humans), 14 (Carta dels Drets Fonamentals de la Unió Europea); Objectiu de Desenvolupament Sostenible número 4 de les Nacions; Article 27 (CE).

² Al trobar-se en el Capítol Segon de la Secció Primera dels drets fonamentals i de les llibertats públiques dins del Títol Primer de la CE.

3. Conèixer si, des del prisma del professorat i alumnes del CP Quatre Camins, existeix un vincle entre l'educació dins del centre i una futura reinserció.
4. Establir les principals limitacions d'aquest fenomen.

Per tal de complir amb els objectius proposats i poder respondre la pregunta d'investigació, en primera instància, s'ha situat el context jurídic del dret a l'educació. En segon lloc, s'ha realitzat una revisió bibliogràfica de l'efecte de l'educació en l'àmbit penitenciari com a eina per la reeducació i reinserció, així com les possibles limitacions d'aquesta. Finalment, s'ha dut a terme l'estudi empíric qualitatiu basat en entrevistes, enquestes i observació participant en el CFA Salvador Dalí de Quatre Camins.

2. CONTEXT JURÍDIC DEL DRET A L'EDUCACIÓ

2.1. L'exercici dels drets en les persones privades de llibertat

Els drets de les persones privades de llibertat dins el sistema penitenciari ha sigut objecte de debat al llarg de la història on concretament, el pas del paradigma de *“less eligibility”* al *“principi de normalització”*, és clau per comprendre l'evolució de la qüestió.

El concepte *“less eligibility”* (segle XVIII) sostenia que el nivell de vida dins de les presons havia de ser inferior al de les classes més baixes, la qual cosa implicava que els drets dels qui es trobaven dins havien de ser limitats (Ferreccio, 2017). Aquest paradigma va anar perdent pes a mitjan segle XX amb l'entrada del *“principi de normalització”* que afirmava que les condicions penitenciàries havien de respectar, en la mesura del possible, els aspectes positius de la vida a l'exterior (Mapelli i Alderete, 2015).

Seguint aquesta línia, els interns haurien de veure privat i només aquest, el dret de la llibertat ambulatoria (Aróstegui i Miralles, 2021). Tanmateix, múltiple jurisprudència del Tribunal Constitucional (TC)³ estableix que la relació jurídica entre els interns i l'Administració penitenciària és de subjecció especial, creant així dos estatus: el “general” i el “disminuït” pels individus que es troben complint condemna (Lasagabaster, 1994). D'aquesta manera, es justifica la restricció de drets addicionals per les persones en situació de privació de llibertat.

³ SSTC 2/1987, de 21 de gener; 120/1990, de 27 de juny; 140/2002, de 3 de juny, etc.

2.2. El dret a l'educació en l'àmbit penitenciari

En primer lloc, en el context jurídic *internacional*, es troben les Regles Mínimes de les Nacions Unides pel Tractament dels Reclusos o les Regles Nelson Mandela (RNM), el Conjunt de Principis per a la protecció de totes les persones sotmeses a qualsevol forma de detenció o presó (PPDP) i les Regles Penitenciàries Europees (RPE).

En referència al context jurídic *espanyol*, es tracta d'un dret fonamental amb possibilitat de recurs d'empara davant del TC⁴. En l'àmbit penitenciari, les dues normes fonamentals són la Llei Orgànica Penitenciària (LOGP) i el Reglament Penitenciari (RP).

Per una banda, la LOGP contempla l'activitat educativa de la presó sense considerar-la com un deure i sense establir cap vincle amb el tractament penitenciari (Aróstegui, i Miralles, 2021). En canvi, el RP la considera com un deure⁵ col·locant-la directament com un element del tractament en contribuir en els objectius de la pena. Com s'esmenta a l'obra de Rodríguez (2012), no es tracta de normes contradictòries sinó que simplement, la LOGP presenta un error de forma que el posterior RP va solucionar.

Per acabar, en el context jurídic *català* es destaca: (1) El Reial decret 3482/1983 pel qual l'Estat espanyol traspasa a Catalunya les competències en matèria d'administració penitenciària; (2) El Decret 325/2006 que atorga el control, direcció i titularitat dels centres de formació dels CP al Departament d'Educació amb coordinació amb el Departament de Justícia; (3) El Decret 329/2006 que regula el RP català (RPCat). A més, és rellevant el Programa Individualitzat de Tractament (PIT) i la possibilitat que un dels requisits sigui l'obligació d'assistir a l'escola (Aróstegui i Miralles, 2021). Aquesta opció genera debat perquè podria suposar la instrumentalització d'un dret fonamental.

De la normativa anteriorment esmentada, per l'objecte d'aquest estudi es destaca el següent:

- a) Les administracions penitenciàries han d'oferir educació prioritzant la dels analfabets, joves, estrangers i menors que convisquin al centre.⁶

⁴ Previst a l'article 53.2 CE.

⁵ L'article 5.2.g) estableix com a deure de l'intern: "Participar en les activitats formatives, educatives i laborals definides en funció de les seves mancances per a la preparació de la vida en llibertat".

⁶ Regla 4, 104 (RNM), 28 (RPE) ; Article 55 (LOGP), 118, 123, 125 (RP) ; Article 90, 95 (RPCat).

- b) Les activitats educatives busquen promoure el benestar dels interns i millorar el seu nivell de formació i perspectives de portar una vida responsable.⁷
- c) Cada establiment estarà equipat amb una biblioteca, i els interns podran obtenir materials educacionals amb l'excepció de limitacions per seguretat.⁸
- d) Els ensenyaments dins els centres s'ajustaran a la legislació vigent d'educació possible i serà necessari establir convenis amb universitats públiques.⁹
- e) L'Administració penitenciària ha de crear incentius, donar les màximes facilitacions i organitzar activitats educatives que contribueixin en el seu desenvolupament personal i permetin obtenir titulacions sense indicar la seva obtenció en privació de llibertat.¹⁰
- f) Cada grup d'alumnes tindrà un professor tutor i mestres responsables d'avaluar i orientar els alumnes.¹¹

3. L'EDUCACIÓ COM A EINA DE REEDUCACIÓ I REINSERCIÓ

3.1. L'educació reglada en l'àmbit penitenciari català

La literatura vigent presenta múltiples definicions de l'educació reglada. En el present treball, es prendrà de referència la definició de Gil, Añaños i Soto (2022) qui ho classifiquen com tot aquell ensenyament que permet aconseguir titulacions oficials. Dins de l'àmbit penitenciari, per tant, es diferencia entre l'educació reglada i altres ensenyaments no reglats que tot i oferir coneixement i competències, no tenen una ratificació en una titulació oficial.

L'anàlisi de l'estudi es basa en l'educació reglada per diversos motius. Per una banda, per una raó pràctica, ja que en els CP es duen a terme múltiples programes que poden ser catalogats com educatius i no posar un límit podria generar complicacions metodològiques. Per l'altra banda, per l'impacte positiu en la reeducació i la reinserció dels qui participen.

A partir de les dades proporcionades pel Portal de la Transparència de la Generalitat de Catalunya i les publicades al Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada (Cejfe) s'han analitzat les següents dades (veure *taula 1*).

⁷ Regla 105 (RNM), 28 i 106 (RPE).

⁸ Regla 64 (RNM), 28 (CPPDP), 28 (RPE) ; Article 57, 58 (LOGP), 127, 128, 129 (RP).

⁹ Regla 104 (RNM), 28 (CPPDP), 28 (RPE) ; Article 55, 56 (LOGP), 122 (RP) ; Article 90, 94, 99 (RPCat).

¹⁰ Article 55, 56 (LOGP) ; Article 119, 124 (RP) ; Article 90 (RPCat).

¹¹ Article 120 i 122 (RP).

Taula 1. Variables analitzades per l'estudi

12 <u>CP</u>	34 <u>Programes educatius</u> agrupats en 12 grups	3 <u>Cursos</u> <u>acadèmics</u>
De Dones	Analfabets	2021 - 2022
De Joves	Educació Primària	2022 - 2023
Mas d'Enric	Educació Secundària	2023 - 2024
Puig de les Basses	Cicle formatiu grau mitjà	
Ponent	Cicle formatiu grau superior	
Quatre Camins	Batxillerat	
Brians 1	Universitat	
Brians 2	Competic	
Lledoners	Llengua catalana	
	Llengua castellana	
	Anglès	
	Francès	

Font: elaboració pròpia

Anàlisi segons Centre Penitenciari

Es posarà el focus en la ràtio de matriculacions per intern, que s'obté dividint el total de matriculacions en programes d'un CP entre el nombre d'interns d'aquell mateix CP. Hi ha dades que donen un número més elevat a 1 perquè és possible que una persona realitzi més d'una activitat.

Taula 2. Ràtio de matriculacions i mitjana de la ratio de cada any de total de CP

Curs acadèmic	De Dones	De Joves	Mas d'Enric	Puig de les Basses	Ponent	Quatre Camins	Brians 1	Brians 2	Lledoners	Mitjana de la ratio
2021-2022	0,26	1,18	0,57	0,97	0,53	0,47	1,24	0,49	0,70	0,71
2022-2023	0,31	1,19	0,74	1,11	0,68	0,61	0,94	0,49	0,70	0,75
2023-2024	0,26	0,97	0,62	0,86	0,61	0,49	0,80	0,44	0,58	0,62

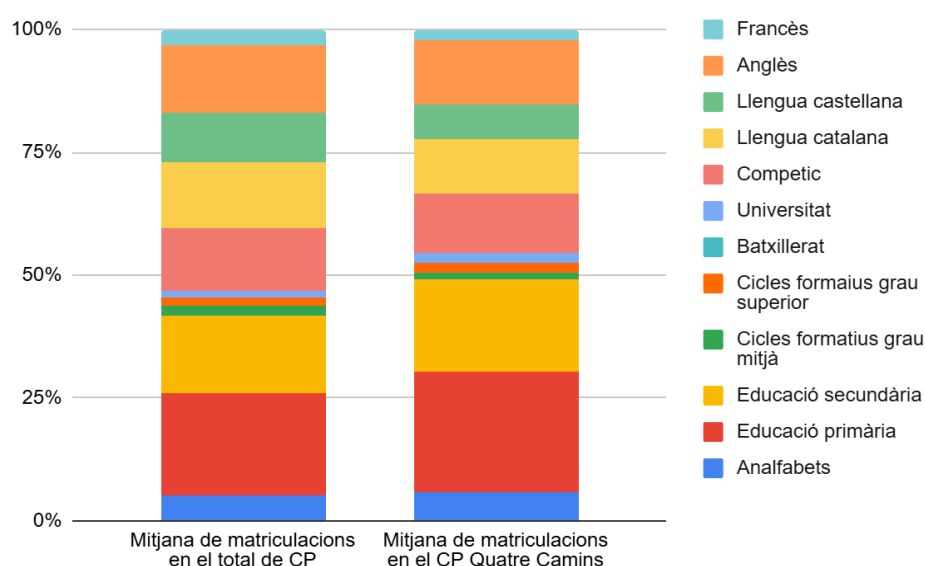
Font: elaboració pròpia

A la *taula 2* es pot observar diferències en els diversos CP. En termes generals, els que tenen major ràtio són el CP de Joves, el CP Puig de les Basses i el CP Brians 1. Per l'altra banda, on hi ha menys persones matriculades per intern és el CP de Dones seguit del CP Brians 2 i el CP Quatre Camins. Es tracta de diferències bastant notables i caldria recerca per explicar-les. Per exemple, la literatura mostra com l'estigmatització i la manca de perspectiva de gènere en el sistema penitenciari (Añaños, 2012; Del Pozo, 2017), podrien constituir factors explicatius de la menor ràtio de matriculacions en el CP de Dones.

Respecte als cursos acadèmics, es destaca el 2022-2023 (0,71) amb més matriculacions per alumne en el qual al voltant de 7 de cada 10 interns estan matriculats en almenys un programa educatiu. Analitzant específicament Quatre Camins, el curs 2022-2023 és també quan hi ha més matriculacions (0,61) i en els altres dos cursos, menys de la meitat dels interns no estan matriculats a com a mínim un programa i la resta no participen en cap formació. No obstant això, no és convenient arribar a conclusions a partir d'una anàlisi de tres cursos acadèmics, ja que és insuficient per la identificació de tendències. Seria necessari realitzar un estudi longitudinal per comprendre l'evolució de l'educació intramurs i els motius d'això com bé, variacions en la població penitenciària, qüestions de política o gestió de recursos entre d'altres.

Anàlisi per tipologia de programa educatiu

Gràfic 1. Mitjana de matriculacions en programes educatius al total de CP i a Quatre Camins (2021-2024)

Font: elaboració pròpia

Per una banda, del *gràfic 1* s'extreu que hi ha una distribució similar entre els dos grups analitzats. Tot i que l'estudi se centra principalment en el CP Quatre Camins, sembla que els resultats poden ser representatius al conjunt de CP catalans.

Per l'altra banda, analitzant amb més detall el CP Quatre Camins, els programes educatius amb més impacte és l'educació primària (24,4%) seguit de l'educació secundària (18,9%). En canvi, els que tenen menys nombre de matriculacions és el batxillerat arribant a ser nul·la en alguns cursos seguits dels cicles formatius (mitjans i superior) i els cursos d'universitat. Pel que fa als d'idiomes, destaca l'anglès (13,1%), seguit de la llengua catalana (11,3%) i la llengua castellana (7%).

S'infereix com de forma general, el nivell educatiu dins els CP catalans és significativament baix en relació amb el de la resta de la població, coherent amb el que ja han establert altres estudis (Alós-Moner, 2011; López i Ruiz, 2021). Per exemple, la població analfabeta dins el CP Quatre Camins és de prop el 6% el 2024 mentre que en el total dels ciutadans catalans era de l'1,20% (Institut d'Estadística de Catalunya, 2024). Aquest fenomen podria ser indicatiu d'un vincle entre la manca d'oportunitats educatives i l'ingrés a presó en concordança amb el que apunten autors com Sánchez (2012).

3.2. L'impacte de l'educació intramurs en la reeducació i la reinserció

La CE dedica un article exprés a la reeducació i reinserció social (25.2): “Las penas privativas de libertad y las medidas de seguridad estarán *orientadas* hacia la *reeducación y reinserción social* y no podrán consistir en trabajos forzados”. La LOGP i el RP han ampliat aquesta interpretació establint que no només es limiten a ser orientacions sinó que constitueixen finalitats primordials de les institucions penitenciàries¹².

Tot i que en diversos preceptes legals es fa constant referència als conceptes, en cap moment es proporciona alguna definició (Zapico, 2009). La manca de naturalesa determinada comporta un treball interpretatiu per comprendre la intenció del legislador constituent al referir-se a la *reeducació* i *reinserció*. No obstant això, segons autors com Montero (2019), és essencial tractar ambdós conceptes de manera diferenciada, ja que constitueixen dos processos intrínsecament lligats, però que contenen característiques específiques.

¹² Previst a l'article 1 (LOGP) i 2 (RP).

A més, hi ha un debat extens entorn de si han de considerar-se drets fonamentals (Bermejo, 2014). El TC, com a màxim intèrpret de la voluntat del legislador, a través de jurisprudència reiterada¹³, para d'*orientacions* per la política penal i penitenciària i expressa que *no* se'n poden derivar drets subjectius i, per tant, tampoc seran susceptibles d'empara constitucional. Així mateix, ho reafirma la jurisprudència del Tribunal Suprem (TS)¹⁴.

En aquest context, l'educació emergeix com una eina essencial per fer efectiva la reeducació i reinserció de les persones que hi participen. Aquest fenomen encara és més clar per aquells que han complert una major part de la condemna, ja que segons autors com Roth et al. (2017), l'adaptació al medi penitenciari i el menor temps restant per la sortida en llibertat, són indicadors d'una major predisposició i actitud cap a l'educació intramurs.

3.2.1. La influència en la reeducació

La *reeducació* es conceptualitza com el procés d'orientació d'un individu cap als valors dominants d'una determinada col·lectivitat (Martínez, 2001). No es tracta però, de sotmetre als interns a una desprogramació total dels seus valors i ideologies, i imposar-los unes noves (Zapico, 2009), sinó de proporcionar a l'individu l'aprenentatge adequat per poder reaccionar degudament amb la legalitat penal i respectant els drets i llibertats dels altres en el moment del seu alliberament final (Caffarena, 1983).

Des d'una perspectiva criminològica, tal com apunten els autors López i Ruiz (2021), la teoria de la transformació cognitiva és d'especial interès. Aquesta teoritza que, perquè es produeixi el desistiment del delictes, cal un canvi en l'individu en la manera de veure's a si mateix i el món que l'envolta. Quan els individus adquireixen un nou autoconcepte prosocial i es veuen capaços de portar una vida allunyada del crim, és allà on es produeix el vertader cessament de l'activitat delictiva (Rodero et al., 2021). Tot i que autors com Cid i Martí (2015) defineixen el desistiment com una decisió personal, aquesta ha d'anar acompanyada de mitjans efectius per consolidar-ho. En aquest punt, l'educació sorgeix com una eina essencial per efectuar la transformació, adoptar una nova identitat i avaluar el seu passat (Pinilla, 2019).

Aquest fenomen s'associa amb la teoria criminològica de l'etiquetatge de Becker (2009), que postula que quan un individu ha comès un acte classificat com a desviat, es crea l'etiqueta de

¹³ SSTC 28/1988, de 23 de febrer; 209/1993, de 28 de juny; 69/2012, de 29 de març, etc.

¹⁴ SSTS 2555/2009, de 17 de març; 8008/2009, de 29 d'octubre; 3505/2017, de 29 de setembre, etc.

“criminal” i això pot acabar influint en com es veu a si mateix i com actua. Malgrat això, l’educació pot contrarestar aquest efecte. Així doncs, estudis com el de Winterfield et al. (2009) mostren com assistir a l’aula és clau per la millora d’autoestima, confiança i percepció que tenen sobre ells mateixos.

A més a més, els programes educatius contribueixen en el desenvolupament relacional positiu de les persones privades de llibertat. Per una banda, es generen vincles amb els professors que segons la teoria del suport social de Cullen (1994), són essencials per evitar el comportament delictiu. Per l’altra banda, el dia a dia amb els companys dins l’aula també contribueix en la seva millora personal segons la teoria d’associació diferencial de Sutherland et al. (1992), que teoritza que el comportament desviat és el resultat de la interacció amb altres individus. Per tant, si l’individu passa més temps en entorns educatius com l’escola que en entorns intramurs que generen influències negatives, la interiorització de valors prosocials es produirà de manera més efectiva. La teoria dels vincles socials elaborada per Hirschi (1969) reforça aquesta idea al parlar de vincles socials de diferents tipus com a element clau per l’abandonament de la delinqüència.

Un últim punt a destacar és el paper que juga l’educació en la reconstrucció del sentit de pertinença a la seva comunitat (Núñez, 1999). D’aquesta manera, s’aconsegueix que l’individu es torni a sentir ciutadà i actuï com a tal, element indispensable per aconseguir el canvi de pensament i de comportament en si mateix. El fenomen podria explicar l’impacte de l’educació en la millora de la convivència dins les institucions (Girón, 2023).

3.2.2. L’efecte en la reinserció

La reinserció és el procés de tornar a integrar a la societat a una persona que estava privada de llibertat. El focus es desplaça, per tant, en identificar els mecanismes que facilitin i possibilitin el màxim possible aquest retorn (García-Pablos, 2005). Dins d’aquest marc, l’educació emergeix com un component fonamental per fer menys costos aquest procés.

Una vegada l’individu surt de la presó, els beneficis derivats de la seva participació en programes educatius persisteixen. L’educació s’ha identificat com una eina clau per mitigar i prevenir els factors de risc que poden augmentar la probabilitat de tornar a delinquir (Ramírez, 2019; Winterfield et al., 2009) però la literatura incideix en la necessitat de recerca addicional que pugui clarificar la relació entre ambdós elements.

En segon lloc, estudis mostren una relació entre l'educació intramurs i la probabilitat d'ocupabilitat i/o amb condicions laborals més favorables (Alós-Moner et al., 2011). Tal com exposen Sampson i Laub (1993), la integració en el mercat laboral actua com a factor dissuasori (“punt d’inflexió”) per la delinqüència acabant amb el cicle de desavantatge que pot suposar el pas per una institució penitenciària.

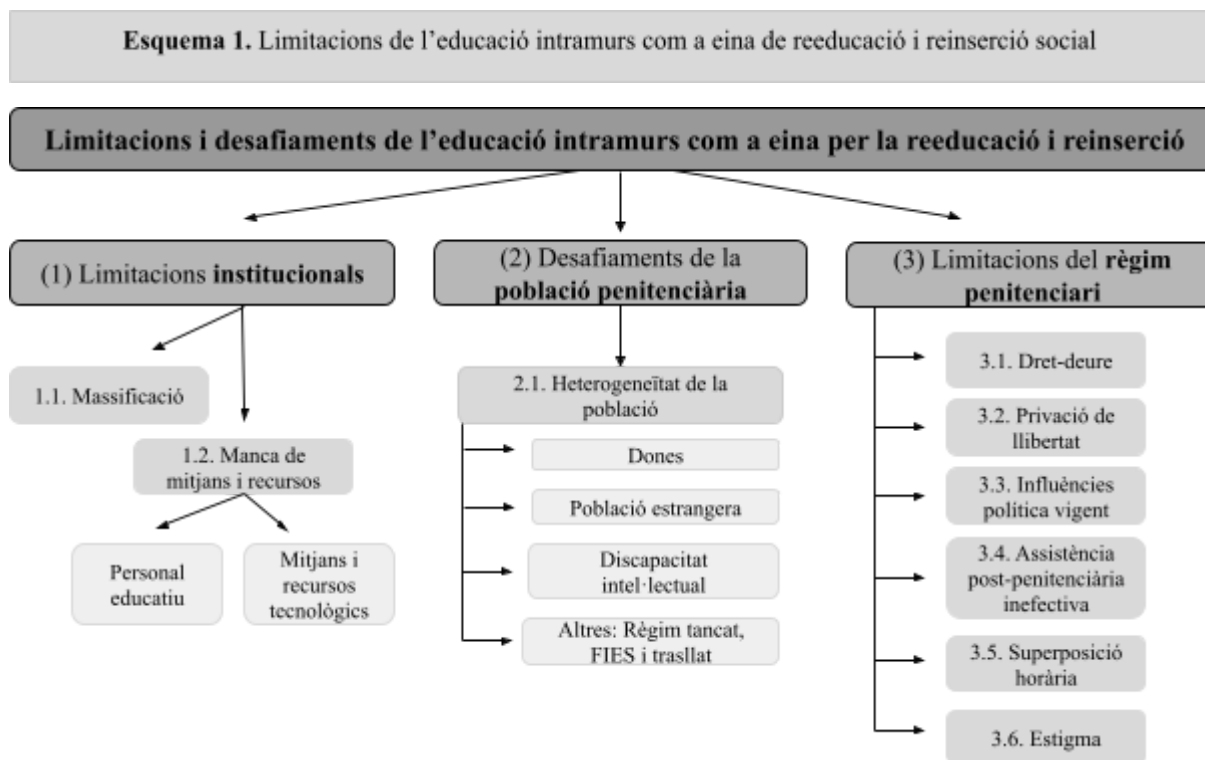
Continuant amb aquesta línia, Espanya és un país referent en la implementació de programes que faciliten als interns l'obtenció de titulacions universitàries oficials, equiparables a les obtingudes per persones en llibertat (Estévez i Arnaiz, 2021). L'omissió de qualsevol referència a la realització dels estudis en privació de llibertat permet que es puguin incorporar al món laboral més ràpid.

Aquesta premissa està intrínsecament relacionada amb la teoria de l'etiquetatge anteriorment vista, ja que ajuda a evitar que l'individu sigui etiquetat com a “criminal” i que això es vegi influït en la seva reinserció en voler actuar com a tal. D'aquesta manera, es redueixen els efectes de la *profecia autocomplerta* (Becker, 2009), segons la qual l'individu torna a delinquir per complir amb les expectatives socials perquè aquest és el comportament que la resta de la societat s'espera. L'educació pot contrarestar aquest efecte en crear una autoimatge i imatge social més favorable d'ell mateix (Piña, 2024).

Per acabar, la literatura ha mostrat com les persones privades de llibertat que han participat en activitats educatives, tenen la voluntat de continuar amb la seva formació acadèmica després del seu alliberament (Runell, 2018), la qual cosa augmenta encara més el seu procés de reinserció social.

3.3. Limitacions i desafiaments

L'educació intramurs com a eina per la reeducació i reinserció presenta múltiples limitacions i desafiaments i autors com Montero (2019) les qualifiquen de “*numerus apertus*”. A continuació, es presenta un quadre resum d'aquestes (*esquema 1*).

Font: elaboració pròpia

Limitacions institucionals

Segons dades estadístiques del Consell General del Poder Judicial (2023) Catalunya és la segona comunitat autònoma amb més població penitenciària (8.041 interns). El fenomen de massificació dins les presons pot suposar una limitació a l'educació com a eina de reeducació i reinserció, ja que va en contra del que estableix la legislació penitenciària sobre l'exigència d'atendre les necessitats individuals de cada intern (López, 2012). A més, això s'hauria de traduir en el requeriment de destinar una àmplia quantitat de recursos i mitjans per a oferir uns programes educatius individualitzats, però això no sempre és així.

Per una banda, es pot observar una falta de personal educatiu en comparació al número de personal destinat al règim (Gallardo, 2016). Així, en el marc de les institucions penitenciàries sembla que es doni més importància a aspectes com l'ordre i la seguretat que no a àmbits relacionats amb l'educació. També existeix una certa desconfiança cap als professionals educatius, ja que alguns funcionaris de presons consideren que l'educació podria ser una via de reivindicacions dels interns (Ruiz i López-Riba, 2019).

A més, dins d'aquest personal educatiu escàs, hi ha una altra problemàtica basada en la falta de formació necessària (criminològica, penitenciària, psicològica...) per treballar en el medi

en el qual es troben (Solbes i Merino, 2016). Autors com Varela et al. (2020) assenyalen que és essencial la formació específica dels docents per actuar a l'àmbit penitenciari per l'impacte que tenen sobre la motivació dels interns en continuar formant-se i aprenent.

Per l'altra banda, cal considerar la falta de recursos i mitjans tecnològics els quals són clau per l'ensenyament, però que, per temes de seguretat, es veuen sovint restringits (Reisdorf, 2016). Vivim en una societat digitalitzada on la manca de coneixement de metodologies tecnològiques pot dificultar encara més la seva reintegració un cop produït l'alliberament. Aquesta barrera també dificulta la possibilitat de l'educació a distància, que segons la literatura vigent, podria ser una solució a les peculiaritats que presenta l'educació intramurs, sobretot en el cas de la universitària (Brito et al., 2010; Viedma, 2003).

Desafiaments de la població penitenciària

En primer lloc, hi ha una alta representació de població estrangera dins del sistema penitenciari. Si es posa el focus en el català, aproximadament el 50% de la població carcerària era estrangera l'any 2023, un nombre significativament més alt respecte a la resta de CCAA (Consell General del Poder Judicial, 2023). A més, a escala europea (Aebi i Cocco, 2024) segons dades del “Council of Europe Annual Penal Statistics – SPACE I” en el 2023, Espanya se situa en una qualificació de “molt alt” d'interns estrangers (puntuació de més d'un 25% superior al valor mitjà europeu).

Aquesta població acostuma a tenir un baix nivell educatiu, dificultats idiomàtiques¹⁵ i estan sotmesos a irregularitats administratives i peculiaritats que poden dificultar el seu procés de reeducació i reinserció (Montero, 2019). També està present la política d'estrangeria que tendeix a expulsar l'estranger al país d'origen pel compliment de la condemna. Això genera desafiaments addicionals al personal educatiu, ja que quin sentit té tant per l'intern com pels professionals destinar esforços per la reeducació i futura reinserció en una societat on finalment no serà alliberat?

En segon lloc, es troben les dones. Encara que sobre el total de la població penitenciària en dades del 2023 (Consell General del Poder Judicial, 2023) a Catalunya constitueixin un 6%

¹⁵ L'article 118.2 RP tracta aquesta qüestió al establir que l'Administració Penitenciària procurarà facilitar els mitjans adequats per aprendre la llengua castellana i la cooficial de la comunitat autònoma on radiqui el CP.

(459 internes) de la població sobre el total, és rellevant considerar-ho. Les dones a la presó pateixen diverses exclusions: primària per les seves condicions de desavantatge inicial, secundària per la seva invisibilització i terciària per l'estigma que genera haver sigut presa, fets que dificulten encara més la reinserció (Añaños, 2012; Del Pozo, 2017). A més, tal com apunta Olmos (2007), les presons d'Espanya estan fetes per homes deixant de banda les necessitats específiques que comporta el fet de ser dona, i encara més les que comporta el fet de ser dona dins la presó. De fet, en aquesta investigació es pot veure una manifestació d'aquesta limitació en el fet que el CP de Dones és qui té el nombre de matriculacions significativament més baix respecte a la resta de CP catalans.

En tercer lloc, hi ha una elevada xifra de persones amb discapacitat intel·lectual reconegudes formalment dins dels CP catalans i en molts casos, les mesures que s'apliquen no són ni suficients ni estan ben encaminades per afavorir la reeducació i la reinserció de l'individu (Ramírez, 2019). Recentment, l'Informe anual del mecanisme per a la prevenció de la tortura (Síndic de Greuges de Catalunya, 2025) denuncia la falta d'unitats específiques per atendre a aquesta població, ja que en el CP de Ponent o el de Dones no tenen espais destinats a aquesta causa. Malgrat això, classifica l'atenció que el CP Quatre Camins dona a aquesta població com una bona pràctica penitenciària que hauria de replicar-se a la resta, però amb dues limitacions importants: (1) només es dirigeix a una discapacitat intel·lectual formalment reconeguda i (2) es tracta d'un CP exclusivament masculí.

Finalment, els classificats al règim tancat i en el Fitxer dels Interns amb Especial Seguiment (FIES) poden veure limitat el seu dret a l'educació per temes de seguretat i ordre (Rodríguez, 2012). També aquells interns que són traslladats contínuament d'un centre a un altre experimenten una penalitat afegida, ja que cada CP, i per tant escola, és un món i la contínua adaptació pot dificultar aquest procés (Jiménez i López, 2020).

Limitacions del règim penitenciari

En la realitat fora del context penitenciari, a excepció de l'educació obligatòria, la resta és voluntària. Segons el principi de normalització, aquesta mateixa regla hauria d'operar en la realitat intramurs. Tanmateix, hi ha debat sobre si es tracta d'un "dret-deure" a l'estar sotmès a un sistema d'incentius en forma de beneficis i recompenses¹⁶ (Rodríguez, 2012).

¹⁶ Previst a l'article 119.1. del RP: "El seguimiento con aprovechamiento de las actividades educativas y formativas y, en general, de todas a las que se refiere el artículo anterior se estimulará mediante los beneficios penitenciarios y recompensas que procedan".

En segon lloc, es crea una paradoxa difícil d'entendre quan els professionals educatius han d'educar per a la llibertat a qui es troba privat d'ella impedit que puguin conèixer realment la conducta de l'intern quan es trobi en un medi sense supervisió (Valdés i Sagnier, 1977). Com es pot ensenyar a viure en societat estant privat d'ella?

També es troba la influència de les polítiques dominants en cada període (Tierno, 2014). Per tant, en moments en què hi ha més populisme punitiu, la reinserció i la reeducació es veuen afectades perquè els recursos educatius i els beneficis penitenciaris es veuen limitats.

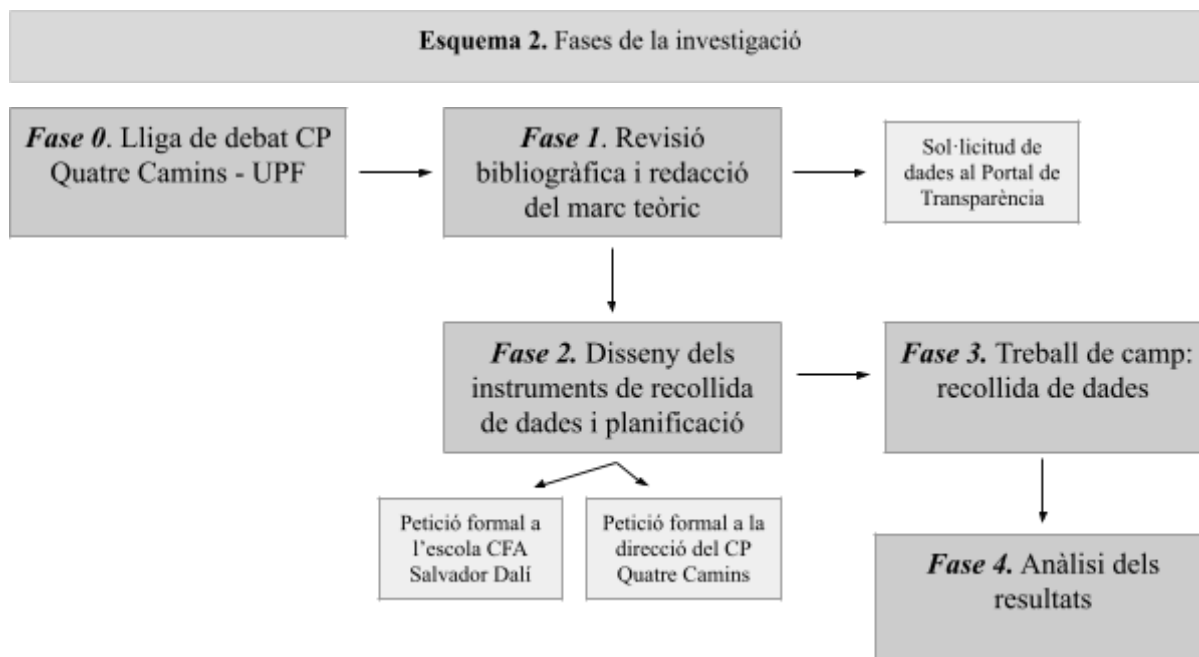
Un altre punt és que segons Montero (2019), tot i que en el Títol IV de la LOGP es prevegi expressament, a la realitat hi ha manca d'assistència postpenitenciària efectiva, element clau per consolidar el procés de reeducació i de reinserció.

En cinquè lloc, els programes educatius es troben sovint superposats amb altres activitats esportives, de tractament i laborals remunerades, entre d'altres (Rodríguez, 2012). Si un intern té una situació econòmica baixa i ha de decidir entre assistir a l'escola o anar a treballar per aconseguir diners, acabarà decantant-se per la segona deixant l'educació en un segon pla.

Finalment, l'etiqueta que el sistema penitenciari genera sobre l'individu provoca molts estereotips i aïllament tant de desconeguts com de cercles propers que haurien de ser essencials per un adequat procés de retorn a la comunitat (Osuna, 2022).

4. METODOLOGIA

El punt de partida va ser la Lliga de debat, una experiència enriquidora que va suscitar la curiositat envers l'objecte d'aquest estudi. Des d'aquest interès criminològic s'ha plantejat la present recerca estructurada en quatre fases (veure *esquema 2*). A continuació, es va dur a terme la revisió bibliogràfica i la sol·licitud de dades al Portal de la Transparència de la Generalitat de Catalunya, on va sorgir una primera dificultat metodològica al només obtenir una part de les dades sol·licitades. En tercer lloc, es va abordar el disseny i instruments de recollida. En aquesta fase, va realitzar-se una petició formal tant al CFA Salvador Dalí com a la direcció del CP, fet que va suposar un condicionament temporal. Finalment, en la fase 3 es van desenvolupar el treball de camp i en última instància (fase 4), l'anàlisi de resultats.

Font: elaboració pròpia

4.1. Disseny, mètode i mostra

El present treball és un estudi de cas del CP Quatre Camins i el seu CFA Salvador Dalí usant tres fonts de dades i mètodes: (1) entrevistes al professorat, (2) enquestes als alumnes i (3) l'observació participant en una lliga de debat en el mateix centre educatiu. Es tracta de tres mètodes diferents, però que es complementen entre si.

La metodologia de la investigació s'ha desenvolupat i estructurat amb la finalitat de complir amb els objectius proposats per la investigació. Es divideix en tres grans blocs: “*Bloc 1: Reeducació*” en concordança amb l'objectiu 2, en segon lloc el “*Bloc 2: Reinserció*”, coherent amb l'objectiu 3 i finalment el “*Bloc 3: Limitacions*”, basat en l'objectiu 3. Per cada bloc s'han identificat tres dimensions basades en la revisió bibliogràfica realitzada (veure *taula 3*).

Taula 3. Blocs i elements de les preguntes de les entrevistes i les enquestes

BLOCS	Bloc 1: <i>Reeducació</i>	Bloc 2: <i>Reinserció</i>	Bloc 3: <i>Limitacions</i>
DIMENSIONS	Creixement personal	Reincidència	Limitacions institucionals
	Desenvolupament relacional	Ocupabilitat	Limitacions de la població penitenciària
	Socialització	Estigma	Limitacions del sistema penitenciari
OBJECTIUS	Objectiu 2 “Explorar en quina mesura el docent i l'alumnat del CP Quatre Camins consideren que el sistema educatiu penitenciari afavoreix la <i>reeducació</i> dels qui hi participen “	Objectiu 3 “Conèixer si, des del prisma del professorat i alumnes del CP Quatre Camins , existeix un vincle entre la formació impartida dins del centre i una futura <i>reinserció</i> .”	Objectiu 4 “Establir les principals <i>limitacions</i> d'aquest fenomen.”

Font: elaboració pròpia

Entrevistes a professionals

S'ha realitzat un total de quatre entrevistes semiestructurades a tres professors del CFA Salvador Dalí i a la directora del mateix centre (veure guió en l'*Annex 1*). Totes elles parteixen de trajectòries professionals diferents i són docents de diversos nivells educatius.

Quant a l'estructura, es componen de tres preguntes del primer bloc de reeducació i tres del segon de reinserció (una per cadascun de les dimensions de cada bloc). Finalment, tres preguntes generals basades en els principals avantatges, limitacions i altres experiències concretes.

Enquestes a l'alumnat

Pel que fa a la segona metodologia, és oportú destacar que es tracta d'una enquesta feta ad hoc i per un estudi exploratori de cas del CP Quatre Camins amb una mostra limitada. A més, tot i que l'enquesta es tractada amb dimensions com a factors latents, no existeixen les condicions estadístiques per validar-les com a tals. És per això, que els resultats s'han de tractar de forma prudent i les dades són tractades com a exploratòries dins aquest estudi de cas del CP Quatre Camins.

La mostra de l'enquesta està formada per trenta-u alumnes de gènere masculí d'entre 24 i 59 anys i tot ells mostren diferències envers la part de la condemna completa (veure *taula 4*), nivell educatiu acabat (veure *taula 5*) i programes educatius actualment cursant (veure *taula 6*).

Taula 4. Freqüència i % per part de la condemna completa

<i>¿ Quins part (aproximada) de la seva condemna <u>ha complert</u> ?</i>		
Part de la condemna complerta	Freqüència	%
• Menys d'una quarta part	4	12,90%
• Entre una quarta part i la meitat	10	32,26%
• Entre la meitat i tres quartes parts	7	22,58%
• Més de tres quartes parts	8	25,81%
• No ho sé	2	6,45%

Font: elaboració pròpia

Taula 5. Freqüència i % per nivell educatiu acabat

<i>¿ Quins són els estudis de més alt nivell que vostè <u>ha acabat</u> ?</i>		
Nivell educatiu acabat	Freqüència	%
• Sense estudis		0%
• Primaris	12	38,71%
• Secundaris	12	38,71%
• Preuniversitaris	4	12,90%
• Universitaris	3	9,68%
• No ho sé		0%

Font: elaboració pròpia

Taula 6. Freqüència i % per programes formatiu cursant

<i>¿ Quins són els estudis que vostè <u>està cursant actualment</u> ?</i> <i>Pot marcar més d'una opció si escau</i>		
Programes formatius cursant	Freqüència	%
• Formació instrumental 1		0%
• Formació instrumental 2, 3 o 4 / Educació Primària	20	21,05%
• Educació Secundària	17	17,89%
• Cicle formatiu mitjà	3	3,16%
• Cicle formatiu superior	5	5,26%
• Batxillerat		0%
• Estudis universitaris	5	5,26%
• Competic	14	14,74%
• Llengua catalana	12	12,63%
• Llengua castellana	6	6,32%
• Anglès	10	10,53%
• Francès	3	3,16%
• No ho sé		0%

Font: elaboració pròpia

En primer lloc, l'enquesta consta de cinc preguntes relatives a l'edat, gènere, part de la condemna complerta, nivell educatiu acabat i programes educatius en curs. En segon lloc, hi ha vint-i-quatre afirmacions sobre l'impacte de l'educació en la reeducació i la reinserció dins el centre (dotze preguntes per cada bloc i dins d'aquest, quatre per cada una de les dimensions). Es va utilitzar l'escala Likert per valorar el grau d'opinió dels participants.

Per la posterior anàlisi, s'han realitzat taules individuals per cada dimensió amb les preguntes relacionades amb aquesta. En cada una, consta la freqüència de respostes, el percentatge sobre el total i la mitjana ponderada. Per realitzar aquesta última, s'ha enumerat la categoria de "molt d'acord" amb un 5 i així successivament fins a la categoria "molt en desacord". Les respostes de "no contesto" s'han tractat com a valors perduts. S'han calculat les mitjanes de cada pregunta entre el total dels participants. D'aquesta manera, es podrà analitzar amb més precisió els resultats obtinguts.

Les afirmacions de l'enquesta estan repartides de manera aleatòria i a cada un dels blocs hi ha preguntes de control per possibles biaixos que no han donat problemes i han mostrat la consistència de les respostes. Finalment, hi ha dues obertes sobre els principals aspectes positius i els negatius de l'educació dins del CP Quatre Camins. Es van realitzar dues versions: una en castellà i l'altra en català i van ser distribuïdes pel docent del CFA Salvador Dalí (veure la plantilla de l'enquesta en català a l'*Annex 2*).

Observació participant

La Universitat Pompeu Fabra (UPF) en col·laboració amb el Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya, van adaptar la lliga de debat universitària de la UPF en el marc del CFA Salvador Dalí incloent-hi la formació presencial en oratòria per a les persones internes i la posterior organització d'una lliga de debat per equips, en la qual vaig participar i ser capitana d'un d'ells.

L'observació participant dins d'aquest projecte va consistir en un total de vint-i-cinc hores des de finals d'octubre fins a principis de desembre de 2023. Es van realitzar anotacions en un diari de camp de les opinions i comentaris tant del docent com de l'alumnat, així com observacions de la mateixa investigadora.

5. RESULTATS DE L'ESTUDI DE CAS: CFA SALVADOR DALÍ (CP QUATRE CAMINS)

Abans d'iniciar l'anàlisi, és convenient assenyalar les següents qüestions derivades d'altres variables analitzades a les enquestes:

- (1) En termes generals, l'alumnat que indica tenir una major part de la condemna completa, sembla tenir una valoració més positiva envers l'educació intramurs. Aquest resultat és coherent, amb el que estableixen autors com Roth, et al. (2017).
- (2) Pel que fa a l'edat, no s'han establert diferències rellevants.
- (3) Les respostes més estructurades i consolidades corresponen generalment a alumnes amb un major nivell educatiu que els altres.

A continuació, es presenten els resultats del treball de camp analitzats d'acord amb els tres objectius plantejats.

Bloc 1: Reeducació

1.1. Creixement personal

Taula 7. Valoracions de l'enquesta de la dimensió: Creixement personal

CREIXEMENT PERSONAL	Molt d'acord	D'acord	Ni d'acord ni en desacord	En desacord	Molt en desacord	No contesto	<i>Mitjana</i>
L'ensenyament que he rebut en el centre m'ha fet reflexionar sobre qui vull ser en un futur	10 (32,26%)	16 (51,61%)	3 (9,68%)	1 (3,23%)	1 (3,23%)	0 (0%)	4,06
Sento que estudiar dins del centre m'ha permès conèixer-me millor a mi mateix	15 (48,39%)	8 (25,81%)	4 (12,90%)	3 (9,68%)	1 (3,23%)	0 (0%)	4,06
Des de que estic estudiant en el centre sento que tinc més autoestima en mi mateix	8 (25,81%)	18 (58,06%)	3 (9,68%)	1 (3,23%)	1 (3,23%)	0 (0%)	4,0
Estudiar en el centre m'ha permès veure les coses des d'altres perspectives (<i>pregunta negativa inicialment</i>)	12 (38,71%)	8 (25,81%)	5 (16,13%)	2 (6,45%)	0 (0%)	4 (12,90%)	3,58
% totals per categoria	36,29%	40,32%	12,10%	5,65%	2,42%	3,23%	

Font: elaboració pròpia

Les enquestes realitzades mostren com aproximadament un 77% dels participants estan “molt d'acord” o “d'acord” amb l'impacte de l'educació en el seu creixement personal (*taula 7*). Dins d'aquesta, es destaca la *reflexió personal* i la millora d'*autoconeixement* com els elements que més valora l'alumnat enquestat del CFA Salvador Dalí amb la mitjana ponderada de respostes més alta (4,1).

Quant a l'opinió de les entrevistades, totes elles coincideixen en la influència de l'educació en l'augment de la seva autoestima, confiança i autopercepció d'ells mateixos, coherent amb la literatura revisada (Winterfield et al., 2009).

“Per la majoria de les persones privades de llibertat, la formació al centre penitenciari ve a ser una segona oportunitat per a reeixir en una qüestió que la majoria recorda com un fracàs personal en la seva etapa infantil i adolescent a l'escola. Si partim de la base que l'educació en tots els seus vessants sempre influeix

en el creixement de les persones, aquesta premissa també és aplicable a les persones privades de llibertat.” (Entrevistada I)

“L’educació afavoreix molt el creixement personal dels interns perquè els ajuda a guanyar autoestima, a reflexionar sobre el seu passat i a imaginar un futur diferent” (Entrevistada M)

“Poden anar vivenciant processos personals com el de prendre consciència de les seves capacitats, habilitats, talents propis, sovint adormits, que els poden ajudar en l’adquisició de noves competències (comunicatives, personals, socials...). Això els fa sentir més valuosos, millorar la seva autoimatge i autoestima, més empoderats, amb una visió més positiva de qui són i del que poden arribar a fer.” (Entrevistada N)

No obstant això, es fa incís en què és necessària la voluntat per a veure un canvi positiu en el creixement personal reforçant el que estableixen els autors Cid i Martí (2015) sobre l’autodeterminació personal, clau i necessària per a l’efectiu desistiment.

“Aquest creixement personal ve condicionat si la persona es mostra prou motivada en la formació, en canvi, per aquelles persones no implicades en la seva formació, l’escola és només una manera d’evasió de la rutina.” (Entrevistada I)

“(…) I no ho estan totes.” (Entrevistada N)

Per acabar, l’observació participant, complementada amb les anotacions en el diari de camp, permet exemplificar algunes de les tendències destacades dels resultats de les enquestes i les entrevistes envers el creixement personal.

“Aquesta experiència m’ha ensenyat coses que porto tota la vida sense entendre. Soc una persona amb TDAH i sempre buscava la gratificació a curt termini. La lliga de debat, encara que hagi estat només uns mesos, m’ha ensenyat què és sentir-se gratificat a llarg termini. Ara entenc la importància d’això i vull estudiar i formar-me per veure resultats a llarg termini.” (Ricardo)

“Sé què aprendre's dues - tres pàgines pel debat per a molts serà una cosa molt senzilla, però per a mi ha estat tot un repte i aconseguir-ho m'ha fet sentir que puc amb això i molt més!” (Diego)

“Encara que no guanyem la lliga de debat, jo ja he guanyat com a persona.” (Lucas)

1.2. Desenvolupament relacional

Taula 8. Valoracions de l'enquesta de la dimensió: Desenvolupament relacional

DESENVOLUPAMENT RELACIONAL	Molt d'acord	D'acord	Ni d'acord ni en desacord	En desacord	Molt en desacord	No contesto	Mitjana
Compartir temps amb els meus companys dins de l'aula m'ajuda en la meua millora personal	6 (19,35%)	18 (58,06%)	5 (16,13%)	1 (3,23%)	1 (3,23%)	0 (0%)	3,87
Compartir temps amb els professors dins de l'aula m'ajuda en la meua millora personal	16 (51,61%)	12 (38,71%)	1 (3,23%)	1 (3,23%)	0 (0%)	1 (3,23%)	4,29
L'escola i els espais educatius dins del centre promouen un ambient positiu	19 (61,29%)	10 (32,26%)	1 (3,23%)	1 (3,23%)	0 (0%)	0 (0%)	4,52
L'ensenyament rebut en el centre m'ha permès comprendre millor els punts de vista dels altres	9 (29,03%)	14 (45,15%)	5 (16,13%)	1 (3,23%)	0 (0%)	2 (6,45%)	3,81
% totals per categoria	40,32%	43,55%	9,68%	3,23%	0,81%	2,42%	

Font: elaboració pròpia

Quant al desenvolupament relacional en el context educatiu intramurs, el 84% aproximadament dels alumnes enquestats ho valora positivament contestant a les afirmacions amb “molt d'acord” i “d'acord” (taula 8). La visió d'una de les entrevistades així mateix ho reforça.

“Pel que fa al vincle, és un aspecte fonamental en el procés de millora personal. Té un clar impacte en el desenvolupament emocional i psicològic de l'alumnat.” (Entrevistada N)

Dins del desenvolupament relacional es pot diferenciar dos tipus de vincles. Per una banda, es troba el vincle “docent-alumnat”, el qual es valora més positivament tant per l’alumnat com pel docent en comparació a la relació “alumnat-alumnat”. Les docents parlen de la importància del seu paper com a referents i font de motivació, el que la teoria del suport social de Cullen (1994) determina essencial per la reeducació de l’individu.

“El vincle que es crea entre mestre i alumne és clau: dona confiança, seguretat i motivació per continuar endavant.” (Entrevistada M)

“A vegades algunes persones oposen resistència a vincular-se, potser sovint a causa de la seva trajectòria vital i escolar en què han tingut moltes dificultats i situacions de desconfiança, però aquesta és una part essencial de la nostra feina: generar confiança i espais segurs perquè se sentin còmodes i oberts a l’aprenentatge. I per aconseguir-ho és vital que les mestres ens mostrem i siguem referents positius a partir del reconeixement de l’alumnat i el respecte mutu.” (Entrevistada E)

Per l’altra banda, la relació entre els alumnes ha sigut valorada de manera menys favorable en relació amb l’anterior i segons la visió de les entrevistades, gaudeix d’una major complexitat.

“Amb la resta de companys potser no parlaria tant de vincle, ja que implica un lligam més fort i no sempre serà possible, sinó de relació.” (Entrevistada E)

“D’una banda, sovint, els grups són canviants (altes i baixes) que no ajuden en la creació del vincle i el sentiment de grup. D’altra banda, en el context penitenciari hi ha instal·lada la desconfiança entre els mateixos interns. Per tant, aquest és un gran repte! Requereix molta consciència per part del docent en la tria de les metodologies utilitzades a l’aula i de la naturalesa de les activitats proposades. (Entrevistada N)

Tanmateix, mitjançant l’observació participant es podrien contrastar aquestes perspectives. Inicialment, els participants de la lliga de debat no es coneixen i regia la manca de comunicació atenta i comunicativa. A mesura que passava el temps, però van anar adoptant rols diversos dins del debat, proporcionant-se ajuda mútua, suport emocional i escolta activa. Van comprendre que el debat no tindria èxit sense un esforç col·laboratiu i d’allà, va néixer

una relació que molts van classificar posteriorment com a “*amistat*”. Aquest punt de vista es troba en consonància amb el d'un de les entrevistades.

“He observat com en els projectes en els quals hi ha un procés creatiu i participatiu, i una construcció col·lectiva en la qual cadascun dels alumnes hi juga un rol, neix un vincle positiu i fins i tot afectiu entre els participants.” (Entrevistada N)

Finalment, l'element valorat de manera més favorable en el global de les enquestes és l'*ambient positiu* que hi ha dins del CFA Salvador Dalí. Aquest ha obtingut un valor mitjà de 4,52. D'acord amb la teoria d'associació diferencial (Sutherland et al., 1992), la reeducació serà més efectiva si l'individu freqüenta espais com l'escola i no altres entorns intramurs que contenen influències negatives. Aquest fenomen es relaciona amb la següent notació concreta recollida durant l'observació.

“Estic a l'escola i no en el pati perquè és aquí a on es respira bona energia.” (Diego)

1.3. Socialització

Taula 9. Valoracions de l'enquesta de la dimensió: Socialització

SOCIALITZACIÓ	Molt d'acord	D'acord	Ni d'acord ni en desacord	En desacord	Molt en desacord	No contesto	Mitjana
L'educació impartida dins del centre m'ha permès comprendre millor les normes i els valors de la societat	13 (41,94%)	8 (25,81%)	5 (16,13%)	2 (6,45%)	3 (9,68%)	0 (0%)	3,84
L'assistència a les classes ha augmentat el meu sentiment de pertinença a la societat	7 (22,58%)	15 (48,39%)	6 (19,35%)	2 (6,45%)	1 (3,23%)	0 (0%)	3,81
Des de que estic estudiant en el centre, sóc més conscient de les conseqüències de les meves decisions i actuacions	9 (29,03%)	15 (48,39%)	4 (12,90%)	2 (6,45%)	0 (0%)	1 (3,23%)	3,90
L'ensenyament impartit m'ha donat eines per poder afrontar situacions d'una altra manera a la que anteriorment faria	8 (25,81%)	16 (51,61%)	3 (9,68%)	1 (3,23%)	1 (3,23%)	2 (6,45%)	3,74
% totals per categoria	29,84%	43,55%	14,52%	5,65%	4,03%	2,42%	

Font: elaboració pròpia

A la *taula 9*, s'observa com en termes generals, els alumnes enquestats consideren que l'educació promou la socialització (aproximadament més del 70%). Malgrat això, és la dimensió del bloc de reeducació on menys persones estan “molt d'acord” de les afirmacions presentades (menys del 30% dels participants) i on més persones estan “desacord” i “molt desacord” (prop del 10%). A més, la mitjana de les respostes no arriba al valor de 4. Per tant, es pot inferir que els participants puntuen més baix del “d'acord” que l'educació intramurs té un impacte en la socialització. Els motius d'això poden anar relacionats amb les baixes puntuacions envers la dimensió de l'“estigma” posteriorment analitzada. Si les persones privades de llibertat consideren que la societat els estigmatitza i desconfia d'ells, quin incentiu tenen per promoure el seu procés de socialització?

En relació amb les docents, hi ha divergències entorn aquesta qüestió. La majoria de les opinions, però van en concordança amb el que estableixen autors com Núñez (1999), qui categoritza l'educació com una via per tornar a vincular-se a la societat.

“Potser aquí, la paraula clau seria reconexió. L'escola, l'educació, sempre ha estat percebuda com un espai de cultura, de saviesa, un lloc positiu socialment. Estudiar de nou suposa reconnectar amb la societat. Una societat de la qual, molts casos, s'han sentit (o directament, han estat) exclosos.” (Entrevistada E)

“(...) els connecta amb una realitat que va més enllà dels murs. Els acostava a la societat perquè recuperen rols com el d'estudiant, i això els ajuda a sentir que poden tenir un lloc digne fora un cop en llibertat.” (Entrevistada M)

No obstant això, hi ha una perspectiva contradictòria que opina que l'impacte de l'educació en la millora del sentiment de pertinença a la societat és minotari perquè requereix un esforç que no tots poden o volen estar disposats a realitzar.

“Considero que, en aquests termes, és poc l'alumnat que sent que la formació l'ajuda a sentir-se part de la societat. Hi ha poca consciència, en aquest sentit. (...) La situació de privació de llibertat fa que l'alumnat senti que viu al marge de la societat, que ha estat apartat d'ella. Cal una certa maduresa personal per poder sentir que la formació és un pont per reconnectar-se amb la societat.” (Entrevistada N)

La mateixa docent, però entén l'educació com una via per oblidar-se de la seva condició de privació de llibertat, el que en realitat, podria considerar-se com una manera de tornar a connectar amb la societat.

“Crec que la majoria d'alumnat viu l'escola com un oasi, un espai dins del centre penitenciari on senten que ocupen un espai, on són reconeguts, on els anomenem pel seu nom, on els mirem els ulls, on els escoltem. On els pots oblidar, fins i tot, en moments determinats, que estan privats de llibertat.” (Entrevistada N)

Aquesta idea, no només sembla ser contemplada pel docent sinó que l'alumnat, tant a les preguntes obertes de les enquestes com durant l'observació participant, reafirmen aquest sentiment d'oblit de privació de llibertat.

"Durant la lliga de debat m'he oblidat que estava a la presó." (Ricardo)

Bloc 2: Reinserció

2.1. Reincidència

Taula 10. Valoracions de l'enquesta de la dimensió: Reincidència

REINCIDÈNCIA	Molt d'acord	D'acord	Ni d'acord ni en desacord	En desacord	Molt en desacord	No contesto	Mitjana
Considero que el fet d'estudiar dins del centre em permetrà construir una vida més estable fora un cop surti	13 (41,94%)	18 (58,06%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	4,42
L'educació impartida en el centre reduirà les probabilitats de cometre algun delictes en un futur	13 (41,94%)	7 (22,58%)	5 (16,13%)	2 (6,45%)	3 (9,68%)	1 (3,23%)	3,71
Els ensenyaments que he rebut dins del centre m'han donat eines perquè quan deixi d'estar privat de llibertat pugui portar una vida allunyada de la delinqüència	9 (29,03%)	14 (45,16%)	1 (3,23%)	1 (3,23%)	4 (12,90%)	2 (6,45%)	3,55
L'educació és un dels factors més importants per evitar que torni a delinquir un cop fora del centre	14 (45,16%)	9 (29,03%)	1 (3,23%)	1 (3,23%)	5 (16,13%)	1 (3,23%)	3,74
% totals per categoria	39,52%	38,71%	5,65%	3,23%	9,68%	3,23%	

Font: elaboració pròpia

Segons la *taula 10*, hi ha un 78% aproximat d'alumnat que considera que l'educació té un impacte positiu en la reincidència, coherent amb el que postulen autors com Ramírez (2019). A més, es pot percebre com la relació entre estudiar dins del centre i la posterior *vida estable* un cop acabada la condemna, és el factor més ben valorat amb només puntuacions de “molt d'acord” i “d'acord” i amb la mitjana ponderada de respostes més elevada (4,42 sobre 5). La perspectiva d'una docent entrevistada, continua amb la mateixa línia.

“A més educació menys possibilitats de reincidència. (...) Crec fermament en el poder de l'educació com a eina transformadora de la societat i, concretament, com a eina de canvi per a totes les persones que han comès un delictes.” (Entrevistada E)

Tanmateix, una proporció de gairebé el 10% dels participants, han expressat un fort desacord (“molt en desacord”) en les afirmacions presentades per aquesta dimensió. Aquest resultat pot ser indicatiu del fet que l'educació per si sola no és suficient per reduir la reincidència de manera efectiva. Les perspectives de les docents així ho reforcen establint que hi ha altres factors com la voluntat personal, la manca d'oportunitats laborals, l'estigmatització i la ineficaç assistència postpenitenciària, entre altres, que poden actuar com a impediments per a aquest fenomen.

“L'educació pot ajudar a reduir la reincidència, però no és cap garantia si no va acompanyada de canvis estructurals fora del centre: oportunitats laborals reals, suport social, i menys estigmatització. A l'aula veiem canvis positius, però després molts xoquen amb una realitat que no facilita la reinserció.” (Entrevistada M)

“El grau de reducció depèn, principalment, de la voluntat i possibilitat de canvi i transformació de les persones privades de llibertat.” (Entrevistada N)

“Personalment, crec que no és un factor decisiu i/o determinant, però sí que hauria de ser necessari, hi ha paràmetres i circumstàncies més importants que incideixen en la reincidència. El fet que no sigui decisiu també ve condicionat que un cop l'intern surt en llibertat, no hi ha establert un sistema de seguiment, tutorització, orientació per part de l'administració.” (Entrevistada I)

2.2. Ocupabilitat

Taula 11. Valoracions de l'enquesta de la dimensió: Ocupabilitat

OCUPABILITAT	Molt d'acord	D'acord	Ni d'acord ni en desacord	En desacord	Molt en desacord	No contesto	Mitjana
Amb l'educació rebuda en el centre podré obtenir un treball amb més facilitat quan surti	7 (22,58%)	12 (38,71%)	8 (25,81%)	4 (12,90%)	0 (0%)	0 (0%)	3,71
El fet d'estudiar a la presó m'ajudarà a trobar un treball amb millors condicions que si no hagués estudiat	8 (25,81%)	18 (58,06%)	4 (12,90%)	1 (3,23%)	0 (0%)	0 (0%)	4,06
Estudiar dins del centre m'ha permès descobrir nous interessos o professions que abans no contemplava	11 (35,48%)	18 (58,06%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	2 (6,45%)	4,10
Haver estudiat en el centre tindrà cap impacte en el meu futur laboral (<i>pregunta negativa inicialment</i>)	13 (41,94%)	9 (29,03%)	5 (16,13%)	3 (9,68%)	0 (0%)	1 (3,23%)	3,94
% totals per categoria	31,45%	45,97%	13,71%	6,45%	0%	2,42%	

Font: elaboració pròpia

El 77% aproximat de la població participant ha classificat positivament (“molt d’acord” i “d’acord”) la influència de l’educació en una posterior ocupabilitat (*taula 11*), en concordança amb la literatura revisada d’autors com Alós-Moner et al. (2011). A més, convé subratllar la inexistent puntuació en la categoria de “molt en desacord”, fet que no ha passat en cap de les altres dimensions analitzades. Dins de l’ocupabilitat, l’alumnat considera que els ensenyaments obtinguts dins del centre tindran més impacte en poder aconseguir un treball amb “*millors condicions*” que no amb “*major facilitat*”. Per acabar, es destaca l’educació com a via de *descobriments de nous interessos o professions*, afirmació que ha estat valorada favorablement per tots els participants i que conté la mitjana ponderada més elevada d’aquesta dimensió (valor de 4,10).

L’anteriorment comentat es reafirma amb la perspectiva d’una de les docents, qui considera que els coneixements obtinguts dins l’aula del centre, són clau per l’ocupabilitat efectiva.

"(...) En els casos que ens arriben sí que hi ha hagut influència. (...) Entrar a la presó sense la formació bàsica obligatòria o sense l'ESO o sense conèixer el català o el castellà, per exemple, i sortir amb aquesta formació ha d'influir en el món laboral, ja que són elements imprescindibles en moltes ofertes de feina i que, sense aquest pas pel CFA no tindrien." (Entrevistada E)

No obstant això, es destaca que la relació entre l'educació intramurs i la posterior ocupabilitat no és de causalitat. Com es donava anteriorment amb la reincidència, hi ha múltiples factors que poden impedir que es produeixi aquesta circumstància.

"Estudiar pot millorar les opcions laborals, però el vincle no és automàtic. Tot i que adquirir formació obre portes, molts interns troben dificultats per accedir a feines dignes un cop fora per l'estigma, la falta de xarxa i les condicions del mercat laboral. L'educació és una eina, però cal un entorn que també ofereixi oportunitats reals." (Entrevistada M)

Finalment, es destaquen les *titulacions obtingudes en privació de llibertat* com a element clau per la seva futura reinserció (Estévez i Arnaiz, 2021). Tanmateix, l'esforç que implica aconseguir-les comporta que siguin pocs qui acabin obtenint-les.

"Encara és minoritari l'alumnat que obté una titulació que el portarà clarament a una millora laboral (i econòmica). (...) Obtenir una titulació és el resultat de fer un compromís personal, de posar-hi esforç, de dedicar-hi temps, de tenir prou fortalesa interna perquè les dificultats (situació familiar, penitenciària...) no interfereixin en el seu objectiu. Els baixos resultats acadèmics són una realitat. Trajectòries formatives marcades sovint pel fracàs escolar (o la no escolarització), les dificultats d'aprenentatge, la desmotivació, entre d'altres, no afavoreixen l'obtenció d'una titulació." (Entrevistada N)

2.3. Estigma

Taula 12. Valoracions de l'enquesta de la dimensió: Estigma

ESTIGMA	Molt d'acord	D'acord	Ni d'acord ni en desacord	En desacord	Molt en desacord	No contesto	Mitjana
Estudiar dins del centre millorarà la imatge que té la gent que m'envolta (familiars, amics...) sobre mi quan s'acabi la meva condemna	8 (25,81%)	14 (45,16%)	6 (19,35%)	0 (0%)	2 (6,45%)	1 (3,23%)	3,74
El fet d'assistir a l'escola durant la meva condemna farà que la SOCIETAT em vegi menys com un "criminal"	2 (6,45%)	4 (12,90%)	5 (16,13%)	5 (16,13%)	12 (38,71%)	3 (9,68%)	2,03
El fet d'assistir a l'escola durant la meva condemna farà que JO em vegi menys com un "criminal"	4 (12,90%)	6 (19,35%)	4 (12,90%)	5 (16,13%)	9 (29,03%)	3 (9,68%)	2,42
El fet d'obtenir un títol acadèmic en el centre farà que la societat tingui una actitud favorable cap a mi una vegada fora del centre	12 (38,71%)	9 (29,03%)	4 (12,90%)	0 (0%)	4 (12,90%)	2 (6,45%)	3,61
% totals per categoria	20,97%	26,61%	15,32%	8,06%	21,77%	7,26%	

Font: elaboració pròpia

En termes generals, s'observa com la influència de l'educació intramurs en l'estigma dels qui hi participen és la dimensió amb valoracions més desfavorables respecte a la resta (*taula 12*). Les puntuacions més positives ("molt d'acord" i "d'acord") no superen el 50% de la mostra i prop del 22% d'ells es troben en fort desacord ("molt en desacord"). A més, el percentatge de persones que no han volgut contestar a les respostes és el més elevat, fet que pot ser indicador d'incomoditat o d'incertesa sobre el fenomen preguntat. La dimensió d'estigma es pot dividir en dos grans subgrups: el mateix estigma i el creat per la societat.

En primer lloc, encara que ambdós grups siguin valorats majoritàriament de manera negativa (situats de mitjana en la categoria d'"en desacord"), els participants valoren més positivament l'efecte de l'educació intramurs en la millora de l'estigma cap a un mateix (mitjana de 2,42) que no en el generat per la societat (mitjana de 2,03). Les opinions de les docents també són més positives quant a la millora de l'estigma d'un mateix.

“L’educació els permet millorar la imatge personal que tenen sobre ells i crear-se una nova narrativa contraposada a la de «delinqüent».” (Entrevistada E)

“Pot ajudar a combatre l’estigma, sobretot a nivell personal, perquè l’intern es reconstrueix i recupera autoestima.” (Entrevistada M)

A més, en una de les anotacions realitzades durant l’observació participant, s’exemplifica aquest fenomen.

“Hem hagut d’estudiar, hem passat nervis, hem rigut, ens hem ajudat entre tots... Això és el que més m’ha agradat de l’experiència de la lliga de debat, el fet d’haver-me sentit més útil, més persona i menys pres”. (Jaume)

En segon lloc, es troba l’estigma creat per la societat que, segons la teoria de l’etiquetatge de Becker (2009), l’erradicació d’aquest és clau pel cessament de l’activitat delictiva. Dins d’aquest subgrup es distingeixen tres elements: (1) L’efecte en l’entorn més proper (familiars, amics...); (2) La influència de l’obtenció de titulacions; (3) La repercussió en l’abandonament de l’etiqueta de “criminal” per part de la societat en general.

Quant a les dues primeres qüestions, els alumnes enquestats ho valoren majoritàriament de manera positiva, circumstància que no es dona en el tercer element on més de la meitat mostren una opinió totalment contrària (“desacord” i “molt en desacord”). Això es pot relacionar amb l’impacte de l’estigma que es té d’un mateix. És a dir, tal com postula Becker (2009), si l’individu és categoritzat per la societat com a “delinqüent” independentment de l’educació rebuda en privació de llibertat, l’individu acabarà creient-se l’etiqueta i per tant, actuarà com a tal. La pròpia autoimatge anirà molt condicionada de la que la societat tingui sobre ell.

Les docents entrevistades es mostren realistes però, optimistes envers aquesta qüestió. Consideren que, en termes generals, la societat valora les titulacions que hagi pogut obtenir l’individu en privació de llibertat i el seu esforç en formar-se i ser millor persona. No obstant això, la prevalença de prejudicis i estereotips inculcats en la societat, sovint funcionen com a limitacions.

“(…) A ulls de la societat crec que no és el mateix sortir-ne amb una titulació o formació en camí, ja que denota que aquella persona vol reintegrar-se i vol ser part de la comunitat. ” (Entrevistada E)

“(…) És un clar símptoma de voluntat de transformació, de canvi, de reinserció, així com de capacitat d'esforç i voluntat de millora personal i social. (Entrevistada N)

“Estudiar a la presó no millora l'estigma que la societat té respecte a les persones privades de llibertat, però sí que pot ajudar, en casos concrets, a empatitzar en el fet que es valori que hagi estat una persona que ha aprofitat el seu temps de condemna en formar-se.” (Entrevistada I)

“Encara hi ha molts prejudicis, i la societat no sempre reconeix l'esforç fet dins. Cal més sensibilització i espais de reinserció reals perquè aquest canvi sigui complet.” (Entrevistada M)

Bloc 3: Limitacions

S'han agrupat les limitacions per freqüència en el relat i dividides segons qui les cita.

3.1. Limitacions institucionals

Taula 13. Resultats limitacions institucionals

Perspectiva del DOCENT i l'ALUMNAT	(1) La manca de recursos i mitjans tecnològics (2) Limitacions d'espai (3) La valoració de la formació per part dels funcionaris de vigilància
Perspectiva del DOCENT	(1) La formació específica del personal docent per donar resposta a les necessitats específiques de l'alumnat (2) La valoració de la formació per part dels equips multidisciplinaris i de l'equip directiu del centre penitenciari
Perspectiva de l'ALUMNAT	(1) El poc temps de classes (2) La manca de classes durant els festius i caps de setmana (3) L'accés a l'ordinador limitat (4) Les poques opcions d'estudi en grau mitjà i superior (5) La dificultat en la concentració pel soroll que hi ha sempre (6) La restricció d'informació

Font: elaboració pròpia

Dins de les limitacions institucionals (*taula 13*) es destaca la manca de recursos i mitjans tecnològics com la limitació més repetida tant pel docent com per l'alumnat, coherent amb el que estableixen autors com Reisdorf (2016).

“Malgrat que sempre procurem oferir una educació de qualitat hi ha qüestions que les barreres no poden salvar i que com que les tecnologies de la informació i comunicació (TIC) són molt limitades no sempre podem oferir una formació adaptada als recursos educatius actualitzats ni amb les metodologies més innovadores en aquest sentit.” (Entrevistada E)

Un altre dels aspectes més esmentats per ambdós grups són les limitacions d'espai i la valoració de la formació per part dels funcionaris de vigilància, els quals la poden arribar a menysprear o considerar un canal perquè els presos es puguin reivindicar tal com reforcen els autors Ruiz i López-Riba (2019).

Des de la perspectiva de les entrevistades, es subratlla la falta de formació específica per actuar a l'àmbit penitenciari, fet que autors com Varela et al. (2020), consideren essencial per aconseguir la motivació de l'alumnat. A més, també es planteja la valoració per part dels equips multidisciplinaris i l'equip directiu del CP com una possible limitació a l'hora de treballar.

En canvi, des del punt de vista de l'alumnat es mencionen altres qüestions. Entre aquestes, les més citades són: *“el poc temps de classe”* i *“la manca de classes durant els festius i caps de setmanes”*. D'aquí es pot inferir que l'educació, sense entrar en els motius d'això, té un impacte positiu en les persones que es troben dins. Altres obstacles mencionats es relacionen amb la dificultat de concentració, d'accés a l'ordinador o a informació i la poca oferta de programes educatius.

3.2. Limitacions de la població penitenciària

Taula 14. Resultats limitacions de la població penitenciària

Perspectiva del DOCENT i l'ALUMNAT	(1) La falta de continuïtat a l'aula (2) La incapacitat de respondre a les necessitats específiques de totes les persones internes
Perspectiva del DOCENT	(1) L' agrupament de nivells en un sol grup
Perspectiva de l'ALUMNAT	(1) El desinterès dels alumnes (sense generalitzar) (2) La desmotivació al haver-hi molts que han d'assistir obligatòriament pel PIT (3) La falta d'higiene d'algunes persones dins l'aula

Font: elaboració pròpia

En primer lloc, segons la *taula 14*, es destaca la falta de continuïtat a l'aula com una limitació principal tant pel docent com per l'alumnat. A més, també es presenta la dificultat de poder respondre a cadascuna de les necessitats específiques de la població heterogènia penitenciària.

“Per a mi, en aquests moments, el principal desafiament del CFA Salvador Dalí, és la creació d'un nou Projecte Educatiu de Centre que sigui capaç de donar resposta a les necessitats específiques de les persones internes del centre penitenciari, i que tingui per objectiu la rehabilitació i la reinserció social de les persones.” (Entrevistada N)

Per acabar, es poden remarcar altres qüestions des de les dues perspectives. Per una banda, des de la visió del docent, l'agrupament de nivells en un sol grup com a limitació a l'hora d'impartir classes. Per l'altra banda, des de l'òptica de l'alumnat enquestat, el desinterès o desmotivació que pot ser generat pel fet d'assistir a classe per obligació establerta al PIT.

3.3. Limitacions del sistema penitenciari

Taula 15. Resultats limitacions del sistema penitenciari

Perspectiva del DOCENT i l'ALUMNAT	(1) La superposició horària amb altres activitats (treball, programes de tractament, franges de poliesportiu o altres requisits penitenciaris) (2) L'estigmatització
Perspectiva del DOCENT	(1) La manca d'assistència post-penitenciària
Perspectiva de l'ALUMNAT	(1) La falta de beques o ajudes per qui realment vol estudiar (2) L' estrès que implica estar en privació de llibertat (4) La manca d'implicació d'algunes famílies per la condició en la que ens trobem (5) Algunes activitats infantilitzen (6) La deficient coordinació de l'escola-mòdul (llistes)

Font: elaboració pròpia

Seguint la línia del que estableix la literatura vigent (Rodríguez, 2012), la superposició horària amb altres activitats és la principal limitació citada en aquest apartat, tant pel docent com per l'alumnat. En un segon estadi es troba l'estigmatització, fenomen que pot provocar l'afebliment de vincles essencials per un adequat procés de reeducació i reinserció (Osuna, 2022).

Quant a la visió del docent, es destaca la manca d'assistència postpenitenciària, essencial per la reeducació i reinserció segons autors com Montero (2019). Sense ella, la consolidació d'aprenentatges i continuïtat de formació agafa una major complexitat. És per això, que una de les entrevistades proposa la implementació d'una figura professional que pogués donar solució a aquesta problemàtica.

“(…) Seria molt interessant que els CFA amb seu penitenciària comptéssim amb algun professional específic que pogués fer aquest primer acompanyament un cop surten de la presó per apuntar-los a un CFA, si fos necessari fer-los-hi un seguiment i acompanyament d'uns mesos.” (Entrevistada E)

Des del prisma de l'alumnat, es destaca la falta de beques i ajudes, l'estrès, la manca de suport familiar i la infantilització d'algunes activitats. Finalment, la deficient coordinació de

l'escola-mòdul, limitació que, segons una de les anotacions durant l'observació participant, pot traduir-se en la no assistència a l'escola.

“Aquí dins em passo el dia a l'escola menys quan els funcionaris de vigilància no venen a la cel·la per portar-me. I clar, no hi ha timbre ni manera d'anar aquell dia a l'escola. Ells, l'endemà, em diuen que no ho sabien, que ningú de l'escola els hi havia dit... però quina culpa tinc jo?”. (Mario)

6. CONCLUSIONS

Totes les persones tenen dret a l'educació, també les que es troben privades de llibertat. Dins del context penitenciari, l'educació emergeix com una eina clau per la reeducació i reinserció de l'alumnat complint, per tant, amb l'imperatiu constitucional de l'article 25.2. de la CE. D'aquesta manera, el present estudi busca respondre la següent pregunta d'investigació: *Quin és l'impacte de l'educació intramurs en la reeducació i reinserció de les persones privades de llibertat a partir del CP Quatre Camins?*

Per tal de donar resposta, s'ha dut a terme un treball de camp centrat en el CFA Salvador Dalí de Quatre Camins abordat des de tres prismes diferents, però complementaris: (1) entrevistes al docent, (2) enquestes a l'alumnat i (3) la de la investigadora en l'observació participant dins d'una lliga de debat en el mateix centre.

S'han analitzat els resultats en tres grans blocs construïts a partir de la revisió bibliogràfica anterior i en concordança amb els objectius proposats per la investigació. Cal recordar que es tracta d'un estudi de cas exploratori del CP Quatre Camins i per tant, els resultats són exploratoris i s'han de considerar en aquesta capacitat.

(1) Reeducació

Es destaca com a factor més favorable la repercussió de l'activitat educativa del centre en el *desenvolupament relacional* de l'alumnat del CFA Salvador Dalí. Es pot diferenciar dos tipus de vincles. El primer és el del “docent-alumnat”, el qual es valora més positivament tant per l'alumnat enquestat com pel docent en comparació al segon vincle centrat en la relació “alumnat-alumnat”. A més, l'ambient positiu que es crea dins l'escola és un element clau per la dinàmica relacional sana dels alumnes.

En segon lloc, es troba l'efecte de l'educació intramurs en el *creixement personal* dels individus que hi participen. Per part de tots els participants, l'educació influeix de manera significativa en l'augment de la seva autoestima, confiança i autopercepció.

En l'últim estadi, la *socialització* és l'aspecte menys valorat positivament d'aquest primer bloc. Les docents destaquen la necessitat d'un esforç addicional per part dels interns per aconseguir reconnectar amb la societat, un requisit que molts d'ells no estan disposats a complir-lo.

(2) Reinserció

En primer lloc, la major part dels participants considera que hi ha una relació entre estudiar dins del centre i no tornar a cometre delictes. Tanmateix, es remarca que l'educació per si sola no és suficient per reduir la *reincidència* de manera efectiva sinó que hi ha factors com la manca d'oportunitats laborals, la voluntat personal, la ineficaç assistència postpenitenciària i l'estigmatització que poden actuar com a limitacions perquè es doni el fenomen.

La segona dimensió més favorablement valorada és la influència de l'educació intramurs en la seva futura *ocupabilitat*. No obstant això, es destaca que la relació no és de causalitat sinó que, també hi ha múltiples factors que poden impedir-ho.

Finalment, l'impacte de l'activitat educativa en la reducció de l'*estigma* és l'aspecte apreciat de manera més negativa tant per l'alumnat enquestat com pel docent. Es parla de dos tipus d'etiqueta: la creada per un mateix i la que es crea socialment. Malgrat la diferenciació, hi ha una relació estreta entre ambdues, ja que si la societat tracta l'individu com a "delinqüent", ell mateix acabarà creient-se l'etiqueta i per tant, actuarà com a tal perquè això és el que s'espera d'ell.

(3) Limitacions

En primer lloc, quant a les *limitacions institucionals*, es destaca la manca de recursos i mitjans tecnològics com a principal inconvenient per aconseguir una educació de qualitat des del punt de vista tant del docent com de l'alumnat enquestat. Altres aspectes esmentats són les limitacions d'espai i la valoració de la formació per part dels funcionaris de vigilància.

Respecte als *desafiaments de la població penitenciària* predomina la falta de continuïtat a l'aula dels alumnes i la incapacitat de respondre a totes les necessitats específiques de la població heterogènia penitenciària, elements coincidents en les respostes d'ambdós grups.

Finalment, de les *limitacions del règim penitenciari* es destaca la superposició horària amb altres activitats deixant en molts casos l'assistència a l'escola en un segon pla. També, l'estigmatització com a barrera important per la millora personal de l'individu.

En conclusió, l'estudi contribueix a una major comprensió del significatiu impacte de l'activitat educativa en la reeducació i reinserció de les persones privades de llibertat. Reconèixer el potencial de l'educació intramurs com a eina transformadora és essencial per facilitar el canvi personal i reintegració a la societat dels qui participen.

7. BIBLIOGRAFIA

Aebi, M. F., i Cocco, E. (2024). SPACE I - 2023 – *Council of Europe Annual Penal Statistics: Prison populations*. Council of Europe.

https://serval.unil.ch/resource/serval:BIB_4540ECD48179.P001/REF.pdf

Albornoz, C., i Severiano, B (2024). *Educación penitenciaria y reinserción social en los internos de un establecimiento penal 2024*. [Tesis de maestría, Universidad César Vallejo].

https://repositorio.ucv.edu.pe/bitstream/handle/20.500.12692/155353/Chavez_ABS-SD.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Alós-Moner, R, Esteban, F., Jódar Martínez, P., Miguélez Lobo, F., Alcaide Lozano, V., & López-Roldán, P. (2011). *La inserció laboral dels exinterns dels centres penitenciaris de Catalunya* (Document de treball núm. 183). Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada. https://ddd.uab.cat/pub/worpaper/2011/116772/inslabexcen_a2011iCAT.pdf

Añaños, F. T. (2012). Violencias y exclusiones en el medio penitenciario: Enfoque socio-educativo y de la paz. *Convergencia*, 19(59), 13-41.

https://www.scielo.org.mx/scielo.php?pid=S1405-14352012000200001&script=sci_arttext

Aróstegui, L. A., i Miralles, A. E. (2021). El ejercicio de derechos fundamentales en la cárcel: el caso del derecho a la educación en las cárceles catalanas. *Estudios de Deusto*, 69(2), 15-41.
<https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=8206094>

Becker, H. S. (2009). *Outsiders: hacia una sociología de la desviación*. Siglo XXI Editores.

Bermejo, D. F. (2014). El fin constitucional de la reeducación y reinserción social: ¿Un derecho fundamental o una orientación política hacia el legislador español? *Anuario de derecho penal y ciencias penales*, (1), 363-415.
<https://revistas.mjusticia.gob.es/index.php/ADPCP/article/view/1196/1196>

Brito, J. G., Rojas, A. V., i Gallego, J. C. (2010). Estudios superiores en la educación penitenciaria española: Un análisis empírico a partir de los actores. *Revista de educación*, (353), 443-468.
https://www.researchgate.net/profile/Antonio-Viedma-Rojas/publication/291154576_Higher_education_in_Spanish_prisons_A_stakeholder-based_empirical_analysis/links/5703fcb908aef745f7148a3f/Higher-education-in-Spanish-prisons-A-stakeholder-based-empirical-analysis.pdf

Caffarena, B. M. (1983). *Principios fundamentales del sistema penitenciario español*. Barcelona: Bosch.

Cid, J., i Martí, J. (2017). Imprisonment, social support, and desistance: A theoretical approach to pathways of desistance and persistence for imprisoned men. *International journal of offender therapy and comparative criminology*, 61(13), 1433-1454.
https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0306624X15623988?casa_token=MCgmlxsXt1gAAAAA:Ro59P6tmouerUX8Fa6P9hs_OoeGj-GhPMV58PB-M_IOBXzRqjQ3u0P8BKkrA3DNL3d_g4Wix9ed0

Consell General del Poder Judicial (2023). *Estadística de la población reclusa*
<https://www.poderjudicial.es/cgpj/es/Temas/Estadistica-Judicial/Estadistica-por-temas/Datos-penales--civiles-y-laborales/Cumplimiento-de-penas/Estadistica-de-la-Poblacion-Reclusa/>

Cullen, F. T. (1994). Social support as an organizing concept for criminology: Presidential address to the Academy of Criminal Justice Sciences. *Justice Quarterly*, 11(4), 527-559. <https://doi.org/10.1080/07418829400092421>

Del Pozo Serrano, F. J. (2017). La educación en las prisiones españolas: Formación y acción socioeducativa con reclusas drogodependientes. *Educación XX1*, 20(2), 343-363. <https://www.redalyc.org/pdf/706/70651145015.pdf>

Estévez Díaz, M. C., i Arnaiz De León, N. (2021). *Cuestionamiento del sistema penitenciario español* [Treball de fi de grau, Universitat de La Laguna]. <http://riull.ull.es/xmlui/handle/915/24718>

Ferreccio, V. (2017). “Lo prefiero vivo en la cárcel que libre en el cementerio”. Nuevas versiones de la less eligibility en el contexto santafesino. Al XXXI Congreso de la Asociación Latinoamericana de Sociología. Asociación Latinoamericana de Sociología. <https://www.aacademica.org/v.ferreccio/2.pdf>

Gallardo García, R. M. (2016). Los programas y actividades del tratamiento penitenciario: la necesaria adaptación de la norma. *Anuario da Facultade de Dereito da Universidade da Coruña*, 20, 139-160. <http://hdl.handle.net/2183/21742>

García-Pablos de Molina, A. (2005). *Introducción al derecho penal*. Madrid: Editorial Universitaria Ramón Areces.

Gil Cantero, F., Añaños, F. T., i Soto Navarro, F. (2022). La educación reglada en prisión. El caso español y su incidencia en las mujeres presas. *Estudios pedagógicos (Valdivia)*, 48(2), 199-212. https://www.scielo.cl/scielo.php?pid=S0718-07052022000200199&script=sci_arttext&tlng=pt

Girón de Santiago, M. (2023). La educación en los centros penitenciarios. [Treball de fi de grau, Universidad de Valladolid, Escuela Universitaria de Educación (Palencia)]. <https://uvadoc.uva.es/bitstream/handle/10324/59163/TFG-L3474.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Hirschi, T. (1969). A control theory of delinquency. A M. D. Schwartz & S. E. Jacobs (Eds.), *Deviance: A symbolic interactionist approach* (pp. 72–83). Wadsworth.

Institut d'Estadística de Catalunya. (2024). *Enquesta de població activa, Taxa d'activitat de la població reclusa* [Dades estadístiques].

<https://www.idescat.cat/treball/epa?cd=3.1.18&dt=2024>

Jiménez, E. G., i López, B. S. (2020). La educación en contextos de encierro desde una perspectiva multidisciplinar: la importancia de educar en valores como impulso a la reinserción social. *Dilemas Contemporáneos: Educación, Política y Valores*, VII(2), Article 48. <https://doi.org/10.46377/dilemas.v32i1.2004>

Lasagabaster Herrarte, I. (1994). *Las relaciones de sujeción especial*. Madrid: Civitas.

López Melero, M. (2012). Aplicación de la pena privativa de libertad como principio resocializador: La reeducación y la reinserción social de los reclusos. *Anuario de Derecho Penal y Ciencias Penales*, 65 (1), 253-304.

https://www.boe.es/biblioteca_juridica/anuarios_derecho/abrir_pdf.php?id=ANU-P-2012-10025300304

López Riba, J. M., i Ruiz Cabello, Ú. (2021). L'educació reglada als centres penitenciaris catalans. *Revista Catalana De Dret Públic*, (62), 129–144.

<https://doi.org/10.2436/rcdp.i62.2021.3538>

Mapelli Caffarena, B., i Alderete Lobo, R. A. (2015). *Manual regional de buenas prácticas penitenciarias* (Documento de trabajo n.º 37, Serie: Guías y Manuales, Área: Justicia). París: Programa EUROsociAL, AIDEF - Asociación Interamericana de Defensorías Públicas. http://sia.eurosoci-al.eu/files/docs/1449752174-Web_Manual_Buenas_Practicas_Penitenciarias.pdf

Martínez, J. U. (2001). El valor constitucional del mandato de resocialización. *Revista española de derecho constitucional*, (63), 43-78.

https://www.jstor.org/stable/pdf/24883769.pdf?casa_token=ZJCMrL3m58IAAAAAA:kfQFPOqERjz8bT5JCoE5rWBT_gM1Yqv1M0PsPTNbJJ0HAbg7vGKGoX-jzrI_Zfqy62A7VdUYaiWkClgUMamRVCDUW00_1AlVGsQFToyPnE-BXyK687E

Montero Pérez de Tudela, E. (2019). La reeducación y la reinserción social en prisión: El tratamiento en el medio penitenciario español. *Revista de Estudios Socioeducativos*, (7), 227-249. <https://revistas.uca.es/index.php/ReSed/article/view/4421/5510>

Núñez, V. (1999). *Pedagogía social: cartas para navegar en el nuevo milenio*. Buenos Aires: Santillana.

Olmos, C. Y. (2007). Mujeres en prisión. Intervención basada en sus características, necesidades y demandas. *Revista española de investigación criminológica*, 5, 1-23. <https://reic.criminologia.net/index.php/journal/article/view/29/27>

Osuna, C. (2022). El estigma penitenciario y la escuela en la cárcel como estructura de mediación. *Perfiles educativos*, 44(175), 95-111. https://www.scielo.org.mx/scielo.php?pid=S0185-26982022000100095&script=sci_arttext

Pinilla, K. F. (2019). *Factores determinantes del desistimiento de carreras delictivas en mujeres guerrilleras en prisiones colombianas* [Tesi doctoral, Universitat de Lleida]. <https://www.tdx.cat/bitstream/handle/10803/667468/Tkfp1de1.pdf?sequence=3&isAllowed=y>

Piña Ramos, M. (2024). El impacto de la prisionización de la población reclusa en los procesos de reinserción [Treball de fi de grau, Universidad Rey Juan Carlos]. <https://burjcdigital.urjc.es/server/api/core/bitstreams/b9557203-f17b-491c-8ebf-a587bd032734/content>

Ramírez, A. M. (2019). El derecho humano a la educación en las instituciones penitenciarias: una aproximación al caso español. *Diálogos Possíveis*, 18(3). <https://revista.grupofaveni.com.br/index.php/dialogospossiveis/article/view/631/555>

Reisdorf, B. C. (2016). *Unlocking Potential: Internet and Prisons*. Benton Institute.

<https://www.benton.org/blog/unlocking-potential-internet-and-prisons>

Rodríguez Yagüe, C. (2012). El derecho a la educación en el sistema penitenciario español.

Revista General de Derecho Penal, (20), 14. <https://www.academia.edu/9982768>

Roth, B. B., Westrheim, K., Jones, L., i Manger, T. (2017). Academic self-efficacy, educational motives and aspects of the prison sentence as predictors for participation in prison education. *Journal of Correctional Education* (1974-), 68(3), 19-40.

<https://www.jstor.org/stable/26508031>

Ruiz Cabello, Ú., i López-Riba, J. M. (2019). Consideracions sobre l'educació a la presó: una anàlisi de la realitat espanyola a partir de la lectura de *Stateville*. *Papers: revista de sociologia*, 104(3), 593-600.

<https://raco.cat/index.php/Papers/article/view/v104-n3-ruiz-lopez/450997>

Runell, L. L. (2018). Arrested development: Pursuing a higher education in carceral contexts.

The Prison Journal, 98(4), 470-489. <https://doi.org/10.1177/0032885518776379>

Sampson, R. J., & Laub, J. H. (2016). Turning points and the future of life-course criminology: Reflections on the 1986 criminal careers report. *Journal of research in crime and delinquency*, 53(3), 321-335. <https://doi.org/10.1177/0022427815616992>

Sánchez, I. G. (2012). La cárcel en España: mediciones y condiciones del encarcelamiento en el siglo XXI. *Revista de derecho penal y criminología*, (8), 351-402.

<https://revistas.uned.es/index.php/RDPC/article/view/24592/19485>

Síndic de Greuges de Catalunya (2025). *Informe anual del Mecanismo Catalán para la Prevención de la Tortura 2024*.

https://www.sindic.cat/site/unitFiles/10545/Informe%20MCPT%202024_cast_def.pdf

Solbes, V., i Merino, E. S. V. (2016). Si nada cambia, todo continua igual la educación social y sus ausencias en el ámbito penitenciario. *RES–Revista de Educación Social*, (22).

https://eduso.net/res/wp-content/uploads/2020/06/sitodocambia_res_22.pdf

Sutherland, E. H., Cressey, D. R., i Luckenbill, D. F. (1992). *Principles of criminology*. (11a ed.). New York: Altamira Press.

<https://books.google.es/books?id=JVB3AAAAQBAJ&pg=PP1#v=onepage&q&f=false>

Tierno, P. C. (2014). ¿Otra política penal es posible? Un estudio sobre la viabilidad de una política criminal alternativa al populismo punitivo. *Estudios penales y criminológicos*, 34, 1-33. <https://revistas.usc.gal/index.php/epc/article/view/2059>

Rodero Valdazo, B., Jiménez Ribera, A., i García-Alandete, J. (2021). *Factores que influyen en la reincidencia/desistimiento de la carrera delictiva: estudio de caso único desde una perspectiva narrativa*. *Boletín Criminológico*, (27), 1-37.

<https://doi.org/10.24310/Boletin-criminologico.2021.v28i.12378>

Valdés, C. G., i Sagnier, J. T. (1978). *La reforma de las cárceles*. Madrid: Ministerio de Justicia.

Varela, C., Martínez M., i Pérez, A. (2020). La Escuela en Prisión ante el Covid-19. Un desafío sobre el que repensar la Educación. *Revista Internacional De Educación Para La Justicia Social*, 9(3), 1-12. <https://revistas.uam.es/riejs/article/view/12469>

Viedma Rojas, A. (2003). La educación a distancia en prisión: Estudio de los alumnos de la UNED internos en centro penitenciarios. *RIED: Revista Iberoamericana de Educación a Distancia*, 6(2), 97-120. <https://revistas.uned.es/index.php/ried/article/view/2624/2484>

Winterfield, L., Coggeshall, M., Burke-Storer, M., Correa, V., i Tidd, S. (2009). *The effects of postsecondary correctional education: Final Report*. Washington, D.C.: Urban Institute. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED508247.pdf>

Zapico Barbeito, M. (2009). ¿ Un derecho fundamental a la reinserción social?: Reflexiones acerca del artículo 25.2 de la CE. *Revista de Derecho Penal y Criminología*, (3), 1-25. https://ruc.udc.es/dspace/bitstream/handle/2183/7505/AD_13_art_41.pdf?sequence=1&isAllo wed=y

8. ANNEXOS

Annex 1. Guió de les entrevistes

- 1) Podria presentar-se breument i descriure la seva funció dins del CP Quatre Camins?
- 2) Segons la seva experiència, com influeix l'educació en el creixement personal de les persones privades de llibertat?
- 3) Considera que el vincle que construeix amb el seu alumnat té algun impacte en el procés de millora personal? I el vincle que ells creen amb els companys dins de l'aula?
- 4) En quina mesura considera que estudiar dins del centre els hi permet sentir-se més part de la societat?
- 5) Quin paper creu que juga l'educació en la reducció de la reincidència?
- 6) Considera que existeix un vincle entre estudiar dins la presó i aconseguir un treball un posteriorment i/o un amb millors condicions? Quina creu que pot ser la causa d'aquest fenomen?
- 7) Segons la seva perspectiva, el fet d'haver estudiat dins la presó ajuda a evitar l'estigma associat al pas de la presó, tant en la societat com en els mateixos interns?
- 8) Quins creus que són els principals avantatges de l'educació com a eina de transformació personal i de preparació per a la reintegració social?
- 9) Des del teu punt de vista, quines són les principals limitacions o desafiaments que presenta l'educació dins del CP Quatre Camins?
- 10) Podria explicar alguna situació o experiència que pogués exemplificar tot el que anteriorment ha estat explicant?

Annex 2. Enquesta d'avaluació de l'impacte de l'educació en la reeducació i reinserció social de les persones privades de llibertat (versió en català)

Enquesta d'avaluació de l'impacte de l'educació en la reeducació i reinserció social de les persones privades de llibertat

Codi d'enquesta

AVALUACIÓ DE L'IMPACTE DE L'EDUCACIÓ EN LA REEDUCACIÓ I REINSERCIÓ SOCIAL DE LES PERSONES PRIVADES DE LLIBERTAT

Bon dia/ bona tarda,

El meu nom és Georgina, estudiant del Doble grau en Dret i Criminologia en la Universitat Pompeu Fabra de Barcelona. Actualment, estic fent el meu Treball de Final de Grau de Criminologia, centrat en l'impacte de l'educació en la reeducació i reinserció social de les persones privades de llibertat, a partir d'un estudi de cas en el Centre Penitenciari "Quatre Camins".

Abans de començar vull recordar-li que les enquestes són completament anònimes i els resultats seran utilitzats exclusivament amb finalitats acadèmics, en el marc d'aquest estudi. La seva participació en l'estudi és voluntària i pot vostè retirar-se quan cregui convenient sense haver de donar explicacions i sense que això afecti la seva estada a la presó o als seus drets.

Li agraeixo per endavant la seva col·laboració en aquest estudi i el temps dedicat.

Primera part: Informació personal

P1. En quina data va néixer? ____ / ____ / ____

P2. Amb quin gènere s'identifica?

- (1) Home
- (2) Dona
- (3) Persona no binària
- (4) Altres
- (5) No ho sé

P3. Quina part (aproximada) de la seva condemna **ha completat** a dia d'avui?

- (1) Menys d'una quarta part
- (2) Entre una quarta part i la meitat
- (3) Entre la meitat i tres quarts parts
- (4) Més de tres quarts parts
- (5) No ho sé

P4. Quins són els estudis de més alt nivell que vostè **ha acabat**?

- (1) Sense estudis
- (2) Primaris
- (3) Secundaris
- (4) Preuniversitaris (cicle formatiu mitjà o superior / batxillerat)
- (5) Universitaris
- (6) No ho sé

P5. Quins són els estudis que vostè està **curant** actualment? *Pot marcar més d'una opció si escau.*

- (1) Formació instrumental 1
- (2) Formació instrumental 2, 3 o 4 / Educació Primària
- (3) Educació Secundària
- (4) Cicle formatiu mitjà
- (5) Cicle formatiu superior
- (6) Batxillerat
- (7) Estudis universitaris
- (8) Competic
- (9) Llengua catalana
- (10) Llengua castellana
- (11) Anglès
- (12) Francès
- (13) No ho sé

Enquesta d'avaluació de l'impacte de l'educació en la reeducació i reinserció social de les persones privades de llibertat

Segona Part: Avaluació de l'educació dins del CP Quatre Camins

La Segona part del qüestionari se li pregunta a vostè les seves opinions sobre l'educació dins del CP Quatre Camins. En cadascuna de les següents afirmacions, vostè ha de dir si està "molt d'acord", "d'acord", "ni d'acord", "ni en desacord", "en desacord", "molt en desacord" o "no contesto".

<i>Afirmació</i>	<i>Marqui la casella que millor descriu la seva opinió</i>					
1. L'ensenyament que he rebut en el centre m'ha fet reflexionar sobre qui vull ser en un futur	Molt d'acord	D'acord	Ni d'acord ni en desacord	En desacord	Molt en desacord	No contesto
2. Considero que estudiar dins del centre em permetrà construir una vida més estable una vegada surti	Molt d'acord	D'acord	Ni d'acord ni en desacord	En desacord	Molt en desacord	No contesto
3. Haver estudiat en el centre no tindrà cap impacte en el meu futur laboral	Molt d'acord	D'acord	Ni d'acord ni en desacord	En desacord	Molt en desacord	No contesto
4. Compartir temps amb els meus <u>companys</u> dins de l'aula m'ajuda en la meua millora personal	Molt d'acord	D'acord	Ni d'acord ni en desacord	En desacord	Molt en desacord	No contesto
5. L'educació impartida dins del centre m'ha permès comprendre millor les normes i valors de la societat	Molt d'acord	D'acord	Ni d'acord ni en desacord	En desacord	Molt en desacord	No contesto
6. Amb l'educació rebuda en el centre podré obtenir un treball amb major facilitat quan surti	Molt d'acord	D'acord	Ni d'acord ni en desacord	En desacord	Molt en desacord	No contesto
7. Estudiar dins del centre millorarà la imatge que tenen sobre mi la gent que m'envolta (familiars, amics...) quan acabi la meua condemna	Molt d'acord	D'acord	Ni d'acord ni en desacord	En desacord	Molt en desacord	No contesto
8. Sento que estudiar dins del centre m'ha permès conèixer-me millor a mi mateix	Molt d'acord	D'acord	Ni d'acord ni en desacord	En desacord	Molt en desacord	No contesto
9. L'educació impartida en el centre reduirà les probabilitats de cometre algun delicte en el meu futur	Molt d'acord	D'acord	Ni d'acord ni en desacord	En desacord	Molt en desacord	No contesto
10. Compartir temps amb els <u>professors</u> dins de l'aula m'ajuda en la meua millora personal	Molt d'acord	D'acord	Ni d'acord ni en desacord	En desacord	Molt en desacord	No contesto
11. El fet d'estudiar a la presó m'ajudarà a trobar un treball amb millors condicions que si no hagués estudiat	Molt d'acord	D'acord	Ni d'acord ni en desacord	En desacord	Molt en desacord	No contesto
12. L'assistència a les classes ha augmentat el meu sentiment de pertinença a la societat	Molt d'acord	D'acord	Ni d'acord ni en desacord	En desacord	Molt en desacord	No contesto
13. El fet d'obtenir un títol acadèmic en el centre farà que la societat tingui una actitud més favorable cap a mi una vegada fora del centre	Molt d'acord	D'acord	Ni d'acord ni en desacord	En desacord	Molt en desacord	No contesto
14. El fet d'assistir a l'escola durant la meua condemna farà que la <u>societat</u> em vegi menys com un "criminal"	Molt d'acord	D'acord	Ni d'acord ni en desacord	En desacord	Molt en desacord	No contesto
15. Des que estic estudiant en el centre sento que tinc més autoestima en mi mateix	Molt d'acord	D'acord	Ni d'acord ni en desacord	En desacord	Molt en desacord	No contesto

Enquesta d'avaluació de l'impacte de l'educació en la reeducació i reinserció social de les persones privades de llibertat

16. Els ensenyaments que he rebut en el centre m'han donat eines perquè quan deixi d'estar privat de llibertat pugui portar una vida allunyada de la delinqüència	Molt d'acord	D'acord	Ni d'acord ni en desacord	En desacord	Molt en desacord	No contesto
17. L'escola i els espais educatius en el centre promouen un ambient positiu	Molt d'acord	D'acord	Ni d'acord ni en desacord	En desacord	Molt en desacord	No contesto
18. L'ensenyament impartit dins de presó m'ha donat eines per a poder afrontar situacions d'una altra manera al que anteriorment faria	Molt d'acord	D'acord	Ni d'acord ni en desacord	En desacord	Molt en desacord	No contesto
19. Des que estic estudiant en el centre, soc més conscient de les conseqüències de les meves decisions i actuacions	Molt d'acord	D'acord	Ni d'acord ni en desacord	En desacord	Molt en desacord	No contesto
20. El fet d'assistir a l'escola durant la meva condemna farà que jo em vegi menys com un "criminal"	Molt d'acord	D'acord	Ni d'acord ni en desacord	En desacord	Molt en desacord	No contesto
21. Estudiar en el centre no m'ha permès veure les coses des d'altres perspectives	Molt d'acord	D'acord	Ni d'acord ni en desacord	En desacord	Molt en desacord	No contesto
22. L'educació és un dels factors més importants per a evitar que torni a delinquir una vegada fora del centre	Molt d'acord	D'acord	Ni d'acord ni en desacord	En desacord	Molt en desacord	No contesto
23. Estudiar dins del centre m'ha permès descobrir nous interessos o professions que abans no contemplava	Molt d'acord	D'acord	Ni d'acord ni en desacord	En desacord	Molt en desacord	No contesto
24. L'ensenyament rebut en el centre m'ha permès comprendre millor els punts de vista dels altres	Molt d'acord	D'acord	Ni d'acord ni en desacord	En desacord	Molt en desacord	No contesto

P25.1. Per a vostè, quines són les 3 coses més positives de l'educació dins del CP Quatre Camins?

1. _____
2. _____
3. _____

P25.2. Per a vostè, quines són les 3 coses més negatives de l'educació dins del CP Quatre Camins?

1. _____
2. _____
3. _____

P26. Vol afegir algun altre comentari?

Un cop més, li agraeixo la seva participació.